

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1881. Andra Kammaren. N:o 15.

Tisdagen den 1 Mars.

Kl. $\frac{1}{2}$ 3 e. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 22 nästlidne Februari.

§ 2.

Föredrogs och lades till handlingarne Konstitutions-Utskottets Memorial N:o 1, angående bestämmande af det Utskott, som bör behandla motion om ändring i Kongl. kungörelsen den 30 December 1863 rörande kostnadsersättning till militäre, civile och ecklesiastike tjenstemän för en del resor inom tjenstgöringsdistrikten; och skulle i anledning af det beslut, Konstitutions-Utskottet, enligt berörda Memorial, i ämnet fattat, ifrågavarande af Herr Johan Anderson inom Andra Kammaren väckta motion, N:o 26, till behandling af Stats-Utskottet öfverlemnas.

§ 3.

Föredrogs, men blefvo för andra gången bordlagda:
Stats-Utskottets Utlåtanden N:is 11 a), 13, 15, 16 och 17;
Banko-Utskottets Utlåtanden N:is 4 och 5;
Lag-Utskottets Utlåtanden N:is 6, 7, 8 och 9;
Riksdagens Kanslideputerades Memorial N:o 2; samt
Andra Kammarens Fjerde Tillfälliga Utskotts Utlåtanden N:is 2 och 3 (i samlingen N:is 12 och 13).

§ 4.

Anmäldes och bordlades följande inkomna ärenden, nemligen:
Konstitutions-Utskottets Memorial N:o 2, angående fullbordad granskning af de i Statsrådet förda protokoll;
Andra Kammarens Tredje Tillfälliga Utskotts Utlåtande N:o 6 (i samlingen N:o 14), i anledning af väckta motioner angående ändring

i och tillägg till Kongl. förordningen den 18 September 1874 rörande vilkoren för försäljning af maltdrycker jemte vin m. m. till föräring på stället; samt

Andra Kammarens Fjerde Tillfälliga Utskotts Utlåtande N:o 4 (i samlingen N:o 15) i anledning af väckt förslag om skrifvelse till Kongl. Maj:t angående beredande af medel för nyttiga uppfinningars understödjande.

Dessa ärenden skulle uppföras främst å föredragningslistan för nästa sammanträde.

§ 5.

Herrar *Fredr. Andersson* och *C. Ekman* erhöilo ledighet från riksdagsgörömaålen, i anledning af inträffade dödsfall inom deras familjer, den förre under 14 dagar från och med denna dag och den senare under 8 dagar från och med morgondagen.

Äfvenledes blef ledighet från riksdagsgörömaålen beviljad:

Herr	<i>N. Fosser</i>	under 4 dagar från och med den 3	dennes
och	„ <i>A. L. Senell</i>	„ 8	„ 5

§ 6.

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes kl. $\frac{3}{4}$ 3 e. m.

In fidem
H. A. Kolmodin.

Onsdagen den 2 Mars.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Justerades de i Kammarens sammanträden den 23 nästlidne Februari förda protokoll.

§ 2.

Herr Talmannen tillkännagaf att, enligt mellan Herrar Talmän träffad öfverenskommelse, gemensamma omröstningar komme att anställas i Kamrarnes sammanträden nästa Onsdag den 9 i denna månad.

§ 3.

På framställning af Herr Talmannen och i öfverensstämmelse med hvad Herrar Talmän öfverenskommit att för Kamrarne föreslå, beslöt Kammarne att nästa Onsdag den 9 dennes företaga val dels af tjugufyra valmän för utseende af Riksdagens Fullmäktige i Riksbanken och Riksgäldskontoret jemte deras suppleanter och dels af sex suppleanter för nämnde valmän.

§ 4.

Föredrogs och bordlades för andra gången:

Konstitutions-Utskottets Memorial N:o 2;

Andra Kammarens Tredje Tillfälliga Utskotts Utlåtande N:o 6 (i samlingen N:o 14); och

Andra Kammarens Fjerde Tillfälliga Utskotts Utlåtande N:o 4 (i samlingen N:o 15).

§ 5.

Föredrogs Andra Kammarens Första Tillfälliga Utskotts Utlåtande N:o 2 (i samlingen N:o 4), med anledning af Herr *F. T. Borgs* motion rörande religionsundervisningen.

Angående religionsundervisningen.

Uti berörda motion (N:o 108) var föreslaget, att Riksdagen ville i skrifvelse till Kongl. Maj:t yrka, det antingen uttryckligt *förbud* måtte stadgas emot utläsning af den utaf Kongl. Maj:t den 11 Oktober 1878 antagna »korta utvecklingen» af Luthers lilla katekes, eller ock annan lämplig åtgärd vidtagas för att bringa till efterlefnad såväl Riksdagens som Kongl. Maj:ts uttalade åsigtter och föreskrifter i ämnet.

Utskottet hade på anförda skäl hemställt:

«att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kongl. Maj:t hemställa, det kraftiga åtgärder måtte vidtagas för att bringa till allmän och noggrann efterlefnad de i Kongl. cirkuläret af 12 Maj 1865 utfärdade föreskrifterna mot «en själlös och alltför långt drifven utanläsning», på det att detta lika förderfliga som djupt inrotade missbruk vid religionsundervisningens utöfvande måtte varda undanröjdt.»

Vid utlåtandet var fogad en af Utskottets ordförande Herr *A. Hedin* afgifven reservation, så lydande: «Då jag ej kan antaga, att några nya «råd och anvisningar» skola i märkbar mån stäfja det fruktansvärda missbruk, motionen afser, har jag yrkat bifall till motionä-

Angående
religionsun-
dervisningen.
(Forts.)

rens förra alternativ, d. v. s. skrifvelse till Kongl. Maj:t med anhållan om formligt förbud mot utanläsning af någon, större eller mindre, del af "utvecklingen".

Sedan uppläsning skett af Utskottets hemställan, yttrade

Herr Hedlund: Jag anhåller om bifall till Utskottets förslag.

Herr Rundgren: Då jag för fyratioåtta år sedan kom till Upsala för att börja min skola och der fick en informator, skulle jag naturligtvis inberätta till hemmet hvad jag tyckte om denne informator, och skref då i mitt barnsliga oförstånd, att det var en mycket beskedlig man. Han fick se brevet, ref sönder det och sade: "det sämsta, du kan säga om en lärare, ifall du icke har något annat att säga, är att han är en beskedlig man." Detta föreföll mig då besynnerligt, men jag har sedermera allt mer och mer kommit under fund med, att det ligger en stor sanning i dessa ord.

När jag nu efter så lång tids förlopp fått en ny informator i fråga om just ett ämne, som skall utgöra föremål för min uppmärksamhet, och någon frågar mig hvad jag tycker om detta betänkande angående religionsundervisningen, så svarar jag: jo, det är mycket beskedligt; och det lär väl icke kunna undfalla någons uppmärksamhet, att denna egenskap, som i viss mån är beslägtad med enfalden, i hög grad tillkommer detta betänkande. Men när jag såg på dokumentet något närmare, fann jag, att det var icke blott *en* informator, jag hade fått, utan trenne: motionären, författaren till betänkandet och reservanten, alla tre, märkvärdigt nog, publicister; ty författaren till betänkandet lär också vara publicist. Då tänkte jag: nu är saken räddad, ty dessa herrar draga aldrig ens. Också, när man ser på de tre afdelningarne af betänkandet, börjar det med ett alternativ, ett *antingen* — *eller*. Kommer man sedermera till betänkandets resultat, så är det ena alternativet uteslutet. Det är klart, att icke kunde man komma fram till Kammaren med två alternativ, utan derföre sade den ene af desse herrar: jag tager det ena alternativet, och följden blef naturligtvis, att den tredje då sade: jag tager det andra.

Men när man vidare ser på betänkandet och de namn, som representera de tre informatorerna, finner man, att de alla tre tillhöra den liberala rigtningen. Det öfverraskade mig derföre att finna hos reservanten rent af prohibistiska åsigtter uttalade och återigen hos författaren till betänkandet visserligen icke rent af sådana, men likväl något ditåt. Detta föranledde mig att tänka, hurusom författaren till detta betänkande icke är alldeles förlorad i fråga om att komma på bättre tankar, fastän han nu icke med ens vill helt och hållet gå in i det prohibistiska läget.

Hvad som, oaktadt denna skiljaktighet, likväl är ett gemensamt drag hos alla tre, det är att de vilja gifva det svenska folkets barn en gåfva — gåfvan att icke lära sig något, åtminstone ingenting utan till. Innantill får man läsa huru mycket man behagar, men icke utantill. I fråga om denna gåfva säger jag, såsom det heter hos en

latinsk skald: "*Timeo Danaos et dona ferentes*", d. v. s. jag fruktar publicisterne, äfven då de unna oss innanläsning i katekesen. Med den der gåfvan förhåller det sig för öfrigt på samma sätt som, enligt hvad våra sagohäfder berätta, med den lindorm, som Thora Borgarhjort fick att förvara i sin jungfrubur. Likasom denna lindorm, hvilken till en början var så liten, att den rymdes i en liten ask, sedan så småningom växte ut och slutligen blef så stor att den måste läggas utanför och ringlade sig rundt kring hela jungfruburen, så har äfven denna gåfva från Helsingborg, hvilken till en början icke var större än att den fick rum i bröstfickan, så småningom vuxit ut, så att den ringlat sig utefter den tilltänkta kustbanan genom Halland till Göteborg för att sedan stanna med extremiteten här i hufvudstaden. Detta vare nu sagdt såsom inledning, och deraf kunna Herrarne lätteligen finna, att jag icke är med den här gåfvan synnerligen belåten. Jag har emellertid följt den oratoriska regeln att, innan man kommer till sjelfva saken, lemnar man en förberedande inledning.

Nu ber jag att få öfvergå till sjelfva saken. För att fortfarande begagna den nyss använda bilden af ett väl organiseradt djur, så hafva vi att enligt betänkandet taga i betraktande tre särskilda afdelningar, nemligen hufvudet, sjelfva bålen och extremiteten. Jag vänder mig då, såsom tillbörligt är, först till hufvudet, d. v. s. till motionen. Den befinner då innehålla ett alternativ, eller antingen — eller. På grund af Skånes närhet till Danmark är det klart, att den berömda danske författaren Kierkegaards berömda skrift "*Enten-Eller*" kommit till motionärens kännedom, och han har nu velat likna honom genom att, i fråga om ett välvist anordnande af religionsundervisningen, äfven han uppställa sitt antingen — eller. Men jag ber att få fästa hans uppmärksamhet derpå, att, då Kierkegaard framställde sitt "*enten — eller*", så låg der en verklig motsats i de båda alternativen, och han skulle aldrig, som motionären, hafva fordrat antingen förbud mot all utanläsning eller ock kraftiga åtgärder för att förhindra utanläsning, utan han hade helt säkert uppställt satsen så: antingen utanläsning eller icke utanläsning. Då hade det i detta antingen — eller legat en verklig motsats. Sådant motionens "*antingen — eller*" är, påminner det mig om en vers af Kjellgren, hvars andemening är att beteckna hurusom det är både lätt och svårt att likna store män, och den bekanta versen lyder sålunda:

Pope puckelryggig var, Homér och Milton blinda;

Att deras likar bli ej fordras mer

Än sätta puckeln på och ögonen förbinda.

Vid detta motionärens antingen — eller har emellertid Utskottet icke kunnat stanna. Utskottet har måst framlägga ett bestämdt förslag, och dermed är jag inne på hvad jag nyss liknelsevis kallade bålen eller det långsträckta och magra betänkandet. Vill man nemligen i betänkandet söka efter något innehåll, så skall man märkvärdigt nog finna, att det är hufvudsakligen med citat från kyrkans män och deras åsichter om religionsundervisningen, som betänkandets författare sökt gifva stöd åt det slut, hvartill han kommit. Han går nemligen först så långt tillbaka som till "*Erinran för skollärare*" i Lindbloms

Angående
religionsun-
dervisningen.
(Forts.)

Angående
religionsun-
dervisningen.
(Forts.)

katekes, och anmärker, att redan der uttalades af kyrkans främste man åsichter i afseende å religionsundervisningen och katekesläsningen, som af Utskottet förfäktas. Om nu för 70 år sedan af kyrkans primas inskräftes en riktig grundsats, är det då rimligt antaga, att i denna fråga en förändring till det sämre inträffat? eller måste vi icke snarare erkänna, att under tiden 1810—1880 icke allenast religionsundervisningen, utan äfven all annan undervisning gjord så omätliga framsteg, att det måste förefalla högst besynnerligt, att en person vill, såsom stöd för sin anhållan, det Riksdagen ville till Kongl. Maj:t ingå med en prohibitiv framställning, åberopa hvad 1810 års primas säger.

Vidare kommer författaren till en annan kyrkans man, nemligen Kyrkoherden J. C. Flodman och erkänner att äfven den af honom uttalade åsigten angående religionsundervisningen är riktig.

Derefter framhåller han den omständigheten att i Finland förordnats en officiel komité för utarbetande af en ny "religionskatekes", och att denna komité rigtar "all sin förebråelse mot de kristliga föräldrarne", således hvarken emot presterskapet eller lärarne. Men om således komitén icke kunnat säga något illa om presterskap och lärare, kunna ju komiténs anmärkningar icke tjena såsom stöd för en sådan hemställan som den nu föreslagna.

En annan kyrkans man, Prosten Ar. Fröberg, hvars yttrande af Utskottet jemväl åberopas, säger, att han "under fyratioårig sysselsättning med nattvardsungdoms beredelse haft tillfälle erfaras, huru litet *förståndsan*de hvilade öfver utanläsning af en förklaring".

Det visade sig således, att från kyrkans sida förefunnits icke allenast en stark reaktion emot en själlös utanläsning utan till och med förekommit uttalanden, som bestämdt ställa sig upp emot ett sådant tillvägagående.

Vidare framhålles det Kongl. cirkuläret af den 12 Maj 1865, der det heter, att "Kongl. Maj:t gör sig förvissad, att presterskapet, då en själlös eller för långt drifven utanläsning ingalunda öfverensstämmer med eller befrämjar denna undervisnings höga ändamål, vid den samma iakttaga ett sådant förfaringssätt, att de heliga sanningarne, jemte det de till sitt väsentliga innehåll klart och bestämdt fästas i de ungas minne, tillika må lefvande uppfattas af deras begrepp för att bliwa fruktbärande för deras lif".

Således har icke allenast från kyrkans män utan äfven från Kongl. Maj:t uttalats en bestämd och riktig uppfattning i afseende å kristendomsundervisningen. Men nu kommer någonting som återfinnes på 6:te sidan i betänkandet och hvarom jag måste säga, att jag icke vet, hur jag rätt skall förstå det. Författaren talar der om "den gamla öfverklagade ståndpunkten." Låtom oss komma i håg, att han säger "gammal ståndpunkt", "öfverklagad ståndpunkt", och detta vill väl betyda detsamma som *öfvervunnen* ståndpunkt. Han säger så här: "Rättvist må erkännas, att på åtskilliga håll den sunna och riktiga uppfattningen gjord sig på ett tillfredsställande sätt gällande, men inom ganska många församlingar kvarstår man ännu på den gamla öfverklagade ståndpunkten, så att utanläsning der bedrifves af *hela* utvecklingen med alla dess bibelspråk,

hvertill, på åtskilliga håll, komma dels ytterligare någon katekes — såsom Schartaus — och dels särskilda presterliga "frågoböcker" eller "papper".

Ja, der har Utskottet angifvit ett läge, i hvilket man otvifvelaktigt kommer, för den händelse att denna Kammare och Första Kammaren och Kongl. Maj:t skulle vare sig förbjuda utanläsningen eller, såsom det här heter, "vidtaga kraftiga åtgärder" deremot. Hvad skulle nemligen blifva följden af ett förbud emot all utanläsning? Jo, ingen annan än den, att i alla församlingar skulle förekomma sådana der sjelfgjorda "frågoböcker". I stället för den katekes, som af framstående män med moget begrundande utarbetats, men hvars inlärande skulle förbjudas, skulle af de tusentals skollärare, som finnas, uppgöras egna förklaringar, än af den ene, än af den andre. Man skulle då, så att säga, komma ur askan i elden. Klart och tydligt är nemligen, att jemte den lilla katekesen — och detta kan också läsas mellan raderna i Utskottets betänkande — behöfves en förklaring öfver densamma. Varder det nu lärarne förbjudet att låta barnen läsa den af kyrkomötet och Kongl. Maj:t auktoriserade förklaringen, som är så kort, den möjligtvis kan vara, för att kunna gifva en systematisk framställning af kristendomens grundsanningar, då blir följden den, att i den ena församlingen användes en, i den andra en annan förklaring. Och det skall då hända, att barn, hvilkas föräldrar flytta från den ena församlingen till den andra, komma att blifva undervisade efter olika förklaringar. Är detta ett tillstånd i religionsundervisningen, som vore önskvärdt? Det enda således, som kan sägas hafva något innehåll i Utskottets betänkande, är en ren motsägelse mot hvad Utskottet åsyftar, ty det är visst och säkert, att en utanläsning måste det bli, äfven om man förbjuder utanläsning af den lagstadgade katekesen. Att för öfrigt icke *all* utanläsningen kan lemnas å sido, erkänner Utskottet, då det säger, att "dit höra tros-satser, tänke- (bibel-) språk, skaldestycken (psalmer) och kanske något mera". Ja, det kan allt hända att det är något mera.

Hvad jag nu framhållit är hela innehållet af Utskottets betänkande, och efter sådana premisser kommer Utskottet till klämman, som lyder så här: "Utskottet tillstyrker, att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kongl. Maj:t hemställa, det kraftiga åtgärder måtte vidtagas för att bringa till allmän och noggrann efterlefnad de i Kongl. Cirkuläret af 12 Maj 1865 utfärdade föreskrifterna mot "en själlös och alltför långt drifven utanläsning", på det att detta lika förderfliga som djupt inrotade missbruk vid religionsundervisningens utöfvande måtte varda undanröjdt".

Det skulle för öfrigt vara högst intressant att veta, hvilka dessa "kraftiga åtgärder" skulle vara! Åtminstone har Utskottet för sin del lemnat detta alldeles in suspenso och det tror jag också vara det klokaste. Ty icke kan man gerna i hvarje skola hafva en särskild inspektör, som tillser, att icke någon utanläsning eger rum, ehuru detta kanske vore den kraftigaste åtgärden. Icke heller kan man begära att vid nattvardsundervisningen skall finnas en särskild person inom hvarje socken, som öfvervakar, att icke sådant missbruk eger rum. Jag förmodar, att ingen af dessa åtgärder vill Utskottet för

*Angående
religionsun-
dervisningen.
(Forts.)*

Angående
religionsun-
dervisningen.
(Forts.)

sin del förorda. Hvar skulle således Kongl. Maj:t vänta understöd för att få sitt cirkulär angående kraftiga åtgärders vidtagande emot utanläsningen tillämpadt? Det vore utan tvifvel hos biskoparne i främsta rummet. Men när Utskottet kommer fram med en sådan här framställning, att Kongl. Maj:t skall ingripa i en sak, som tillkommer biskoparne att öfvervaka, så kan det ju icke annat betyda än att Utskottet vill kasta en skugga på biskopsembetet, genom sitt förmenande att dess innehafvare icke fullgöra sina skyldigheter. Men kan icke Kongl. Maj:t lita på, att de män, han satt till styresmän i stiftet, äro insigtsfulla och nitiska personer, som i afseende å religionsundervisningen söka att mer och mer utbreda en riktig och sann kunskap om sättet för dess meddelande, då hjälper icke att vidtaga några andra kraftiga åtgärder.

Kommer jag nu slutligen till extremiteten eller reservationen, så finner jag den vara mycket kort; men den innehåller ord, som man kan säga äro "ord och inga visor", såsom man ock är van att få från det hållet. Reservanten kan nemligen "icke antaga att några nya "råd och anvisningar" skola i märkbar mån stäfja det fruktansvärda missbruk, motionen afser". Här bör jag i parentes anmärka ett fel i konstruktionen, ty motionen afser väl icke något fruktansvärdt missbruk. På sådan grund säger han vidare: "har jag yrkat bifall till motionärens förra alternativ, d. v. s. skrifvelse till Kongl. Maj:t med anhållan om formligt förbud mot utanläsning af någon, större eller mindre, del af "utvecklingen"."

Ja, det vore nog rätta sättet att få bort religionsundervisningen ur skolorna, hvilket naturligtvis är det yttersta målet; ty finge man Kongl. Maj:t att förklara, att endast Luthers lilla katekes må läsas i skolorna, så skulle den snart vara expedierad och sedan vore man af med religionsundervisningen. Detta erkänner jag skulle vara något "fruktansvärdt", och derom är jag förvissad, att denna Kammare dertill aldrig skall lemna sitt bifall. "Formligt förbud mot utanläsning af någon" — han är rädd, att det ändå skulle kunna blifva "någon", och derföre tillägger han — "större eller mindre del af utvecklingen". Icke en bit utveckling således! Detta skulle vara räddningsplankan för religionen i vårt kära fädernesland! Är det rimligt att för en Riksdagens Kammare lägga fram ett sådant förslag och är det rimligt att, i den händelse Kammaren skulle antaga detsamma och det möjligen kunde blifva Riksdagens beslut, Kongl. Maj:t skulle kunna gå in derpå? Vår tid är rik på öfverdrifter. Det finnes vissa slagord, dem man begagnar, och när man lyckats finna något sådant, vare sig för eller mot en sak, så har man också dermed lyckats att i ganska väsentlig mån antingen befordra eller motarbeta den. På senare tider har man mycket begagnat de der slagorden *ortodox* och *fritänkare*, och genom ett ständigt idislande i tidningarne har man verkligen kommit så långt, att, när man talar om en person såsom *ortodox*, anser man detta vara likbetydande med ett dumhufvud, som ingenting begriper eller förstår, under det att en person, som fått det hedervärda namnet *fritänkare*, äfven om han aldrig haft någon egen tanke, i alla möjliga tidningar framhållas och framdrages såsom

ett ljus, som begriper all ting. Dertill har man kommit med de båda slagorden ortodox och fritänkare. Och derom hafva vi just på senare tider kommit i erfarenhet här i hufvudstaden. När nemligen tvenne utmärkt skicklige och kunnige universitetslärare uppträdde för att på vetenskapligt sätt framlägga sina åsichter i afseende på några af kristendomens djupaste sanningar, kastade sig hvaranda publicist öfver dem och fördömde till och med blott den omständigheten, att de vågade uppträda. Men när fritänkare uppträda på vare sig Nya teatern eller Blanch's teater, så refereras och relateras troget och trofast allt hvad de säga och deras läror utbasunas såsom de enda saliggörande sanningarne.

Angående religionsundervisningen.
(Forts.)

På samma sätt har det gått i afseende på utanläsningen. Man behöver nu för tiden endast nämna "utanläsning", så skall man få höra att den, som vågar taga denna i försvar, hör till de der själlösa varelserna, om hvilka Utskottet talar, då det säger, att barnen blifva själlösa genom att läsa katekesen. Det förundrar mig högeligen, att dessa trenne herrar, som äro så liberala, icke följt med hela den nya tidens utveckling. De föreställa sig möjligen, att katekesen läses i skolorna nu alldeles på samma sätt som i deras barndom. Såsom en motvigt mot sådan föreställning borde det verkligen vara en fordran för att komma in i undervisningsutskottet, att man kunde visa sig hafva inom de sista 40 åren varit i en folkskola. Undervisningen i religion skötes numera på ett helt annat sätt än fordom. Herrarne behöfva blott gå upp i ett seminarium för att finna, huru angeläget lärarne der låta sig vara, att de män, hvilka sedermera skola utgå som lärare i församlingarne, må få en klar och tydlig insigt i religionens sanningar. Visserligen få de äfven lära sig katekesen; men man kan lära sig en sak på tvägehanda sätt, det ena så att den endast blir en utanlexa, det andra så att den verkligen blir ett kunskapsförvärf.

Skall man nu i afseende på religionsundervisningen begagna det der slagordet *utanläsning* och fordra ett förbud deremot, hvar skall man då ståna i afseende på de öfriga undervisningsämnena? Finnes det *någon* kunskap, som går in i vårt hufvud, i våra tankar och äfven i vårt hjerta, utan att vi i mer eller mindre mån måste taga minnet till hjälp? Tag hvilket undervisningsämne som helst och man skall finna, att der fordras med nödvändighet vare sig utanläsning eller minnesläsning. Jag undrar, hur det skulle gå med multiplikationstabellen, om man icke från barndomen lärde sig den utantill, utan finge hvar gång man skulle göra en uträkning lof att fundera öfver huru mycket t. ex. tio gånger tio är. För min del har jag emellertid icke hört, att någon människa kommit på den idén att förbjuda folk att lära sig multiplikationstabellen utantill. Vid studium af botanik och zoologi undrar jag, huru man skulle kunna komma någon väg, i händelse man icke lärde sig utantill en massa definitioner och bestämmelser. I historien måste man ju lära sig utantill en massa förhållanden, som der förekomma; och i språk vet jag icke huru det skulle gå, om man icke från barndomen fått lära sig grammatikan med alla dess former, och om man kanske sedermera, då man började studera och skrifva språket,

Angående
religionsun-
dervisningen.
(Forts.)

skulle få lof att vid hvarje ord fundera hur det skall böjas och deklineras. Med ett ord, utanläsningen — jag begagnar nu det ordet för att det må ega samstämmighet med Utskottets egna uttryck, — utanläsning, säger jag, är något som genomgår all kunskaps inhemtande. Men jag sade, att man söker upp slagord och nu i detta ord funnit ett sådant. Låt oss emellertid i stället sätta ordet *minne*, uppöfvande af minnet och inhemtande genom minnet samt bevarande i minnet af hvad man läst, och saken blir kanske något annorlunda. Men minnet förslöas allt mera hos det närvarande släktet; och nekas kan icke, att detta är en af de olyckliga följderna af det myckna tidningsläsandet nu för tiden, att man förlorar minnet. Der finnes nemligen sällan eller aldrig något som lönar mödan att komma ihåg. Sedan man lagt tidningen ifrån sig, är man lika klok som förut, och, mine Herrar, på det sättet förlorar det nuvarande släktet allt mer och mer både minnet och lusten att minnas.

Men minnet är en af de dyrbaste gåfvor, vår Herre gifvit meniskan; och att i minnets skattkammare taga emot och bevara det goda, men skjuta ifrån sig det onda, det är den stora hemligheten. Men ju mera man i minnets skattkammare samlar ihop af det goda, dess mindre rum blir öfrigt för det dåliga. Ja, säga Herrarne, vi hafva ingenting emot minnet, vi hafva ingenting emot att barnet får lära sig till och med religionen, men det skall *med egna ord* säga hvad det tror i afseende på detta viktiga ämne. Således i fråga om det allra högsta, i fråga om det andliga, det gudomliga, det eviga, der skall man fordra, att ett barn skall med egna ord kunna uttala sina tankar och omdömen. Är detta rimligt? Behöfver man icke lägga in i barnets själ och i barnets hjerta detta det andliga, det gudomliga? Tider komma sedan, då barnet kan använda detta pund, äfven om det icke rätt förstod det, då det lades in i dess minne. Vi veta, hvilken olikhet det är, om man t. ex. citerar ett bibelspråk med egna ord eller om man citerar det med de ordalag, hvori det i den heliga skrift förekommer.

Vi veta, att, då det är fråga om att citera hvad en författare yttrat, det har mycket större kraft, om jag kan citera hans egna ord. Om t. ex. någon skulle försöka att med egna ord lägga fram tankarne i ett skaldestycke af Tegnér, i stället för att läsa upp detsamma utan till, och säga: "det är ju detsamma", då anser jag, att det skulle vara ett "fruktansvärdt" missbruk af icke-utanläsningen. Förhåller det sig nu, mine Herrar, med utanläsningen eller minnet på detta sätt, då kan man ju icke annat än uttala sin förundran deröfver, att man vågar komma fram med förslag sådana som de nu föreliggande.

Jag har redan upptagit Kammarens tid för länge, men det är angeläget att man tager frågan i ett allsidigt betraktande och ser saken så, som den i verkligheten sig förhåller, på det att det icke må lyckas att med fraser drifva bort religionsundervisningen från våra läroanstalter. Dessutom, mine Herrar, tron I, att det är en ringa sak att, genom antagande af vare sig det ena eller andra af de alternativ, som här blifvit framställda, kasta en skugga öfver hela vårt ecklesiastikväsende, öfver domkapitel och biskopar, öfver universitets-

lärare, elementar- och folkskolelärare, seminarier m. fl. och förklara hela deras uppfattning af sättet att sköta religionsundervisningen vara en falsk och oriktig uppfattning, som icke kan korrigeras på annat sätt än genom att antingen förbjuda utanläsning vid densamma eller skriva till Kongl. Maj:t och bedja honom vidtaga "kraftiga åtgärder" för att förhindra ett sådant "fruktansvärdt missbruk", som endast finnes till i några personers hjernor. För min del måste jag protestera mot sådana försök att kasta en skugga på kyrka och presterskap och yrkar helt enkelt afslag på både Utskottets och motionärens förslag i dess helhet.

Angående religionsundervisningen.
(Forts.)

Herr Hedlund: Den fråga, som här föreligger, kan, när man lemnar inledningen å sido, sammanfattas i tre punkter. Den ena är denna: är utanläsningen af katekesens förklaring, — märk väl förklaring — gagnelig eller skadlig? Den andra är: förekommer verkligen den "öfverdrifna" utanläsning, som här omtalas, eller förekommer den icke? Och den tredje är slutligen: om den öfverdrifna och såsom skadlig erkända utanläsningen förekommer, kunna icke i så fall verk samma åtgärder mot densamma vidtagas? Jag skall be att få besvara dessa tre frågor.

Den förste talaren i ämnet har yttrat sig, synes det mig, något sväfvande i fråga om sin uppfattning rörande utanläsningen af denna förklaring. Å ena sidan säger han, att det här öfverklagade missbruket är en öfvervunnen ståndpunkt, det existerar icke vidare — jag återkommer dertill sedan — och derigenom tyckes han ogilla denna öfverdrifna utanläsning, men längre fram kommer han och försvarar den, och jag kunde icke märka, att han dervid gjorde någon skillnad mellan den, som var förkastlig, och den, som var gagnande. Han jemförde utanläsningen af katekesen med utanläsningen af multiplikationstafvan. Jag erkänner också, att utanläsning af den sistnämnda är behöflig, men om någon tagit till exempel Euklides' matematik och sagt, att man skall läsa utantill det bevis, som ådagalägger sanningen af propositionen, — något som jag verkligen i min ungdom fått göra — så är jag säker på, att äfven den ärade talaren förkastat den utanläsningen.

Det är icke annat här är fråga om. Man har nemligen ansett, att "förklaringen", det vill säga något, som skall förståndsmässigt utveckla innehållet af en sats, icke skall läsas utantill, utan att man skall så mycket som möjligt söka att genom lärarens muntliga utveckling af satsen bibringa barnen en klar föreställning om densamma, der sådant är möjligt, i stället för att såsom nu sker sätta boken för barnen och låta dem lära sig den ord för ord. Jag tror för min del, att man i allmänhet på skolans område — och den siste talarens framställning bekräftar denna min uppfattning, — icke skiljer mellan den utanläsning, som är skadlig, och den utanläsning som bör finnas. Nämnde talare anförde vidare såsom ett exempel, att, då man läser historien, måste man lära sig utantill åtskilliga historiska data. Ja, kallar han det utanläsning, är jag ense med honom, men om han ville, att man skulle läsa historien så, att man uppläste ord för ord

Angående
religionsun-
dervisningen.
(Forts.)

innehållet af den historiska berättelsen, så är detta sätt förkastligt. Jag tillåter mig att påminna den ärade talaren om den latinska satsen: *Qui bene distinguit, bene docet*, hvilken i öfversättning lyder: att väl särskilja, är att väl undervisa. Denna regel synes han icke hafva iakttagit.

Jag ber att ännu en gång få inlägga en gensaga mot det påståendet, att, när man fäster uppmärksamheten på ett missbruk, man dervid kastar någon anklagelse mot den eller dem, som skulle träffas af detta missbruks utöfning. Finnes missbruket icke till, så är det ju så mycket bättre och det måste då vara lätt att visa detta. Men att på förhand tillbakavisa en anmärkning, därför att den skulle innebära en mer eller mindre illvillig anklagelse för försumlighet, brottslighet, ett sådant argument kan jag icke godkänna. Det gäller här ett faktum, och ett faktum skall bevisas eller vederläggas, men kan icke afvisas med sådana skäl. Det hör sålunda icke till saken, om klandret drabbar den eller den biskopen, den eller den tidningsredaktören. För min del har jag för öfrigt icke vågat rigta någon anklagelse hvarken mot biskoparne eller det öfriga presterskapet. Jag har blott påpekats missbruket, och jag tror mig haft skäl dertill. Men det är mycket möjligt att de kunna bero på en missuppfattning.

Det finnes stift, der biskopen anbefalt att Scharitaus katekes skall läsas utantill. Kan någon med fog då påstå, att jag genom att omnämna detta *faktum* kastar någon skugga på ifrågavarande biskopar? Det måste väl vara de sjelive, som göra detta, när det faktum föreligger, att de hafva en sådan falsk uppfattning om sättet att meddela kristendomsundervisningen. Motionen är — om jag ej misstager mig — just föranledd af klagomål från skollärare, som icke kunna bedrifva religionsundervisningen annat än på detta öfverdrifna, skadliga sätt, just till följd af biskoparnes inflytande på presterskapet i församlingarna. Och det förundrar mig verkligen, att den siste värde talaren kan vara okunnig om, att biskopar finnas, som hafva en sådan uppfattning.

Innan jag går vidare, vill jag fästa samme talares uppmärksamhet derpå, att, om man gör någon anmärkning mot vare sig ett Utskotts betänkande eller dess verklige eller förmente författare, det då är skäl att polemisera mot hvad som *verkligen blifvit sagdt*, men icke om något som *icke* blifvit sagdt eller ock utgör *motsatsen* af hvad som blifvit åberopadt. Här har nemligen yttrats, att det skulle ingått i Utskottets tankegång, att man borde förbjuda barnen *all* utanläsning. Detta har *icke* varit Utskottets mening. Utskottet har endast uttalat den åsigten, att barnen böra läsa utvecklingen på ett förståndigt sätt, så att det icke blir endast en förståndslös utanläsning, utan en verklig "utveckling" af katekesen. Och jag trotsar den ärade talaren att kunna visa, hvar det i Utskottets utlåtande finnes nämndt, att barnen böra *förbjudas all* utanläsning. Utskottet har icke heller ingått i något bedömande af ofta nämnda utveckling. Hade Utskottet velat göra detta, så tror jag att derigenom lemnats rum för en kritik, som kunnat gifva äfven den värde talaren på karlstadsbänken något att tänka på.

Han säger tillika, att i det förbud mot utanläsning, som reservan-

ten påyrkat och som Utskottet i vissa delar är med om, skulle ligga en prohibitistisk åsigt. För min del tillstår jag, att jag, vare sig jag nu är frihandlare eller fritänkare, vill hafva förbud mot hvarje missbruk likasom mot hvarje brott. Och är detta att vara prohibitist i den hänfulla betydelse talaren gaf detta ord såsom motsatsen till frihetsvän, så får jag bekänna, att jag är prohibitist. Men jag tror, att frihetens väsende innebär att hvarje brott, vare sig det begås af en biskop eller en tidningsredaktör, skall förhindras genom lagens förbud mot detsamma. Förbud mot brott är således att värna, icke att kränka friheten.

Här har vidare blifvit sagdt, att vi vilja jaga bort religionsundervisningen ur folkskolorna. Det är icke första gången man beskyller oss härför, när vi yrka på åtgärder, som just afse att göra denna undervisning lefvande i våra folkskolor i stället för den döda bokstafvens. Det är så beqvämt att påstå, det vi vilja hafva bort all undervisning, när vi endast vilja undanrödja den origtiga och onödiga. Om man någon gång klandrar ett missbruk af polismakten, heter det: "ni vill icke hafva någon ordningsmakt". Detta är en gammal taktik. Men jag förmodar, att den nu är så öfvervunnen, att man åtminstone inom denna Kammare icke fäster afseende vid densamma. Att, när man argumenterar mot en sak, göra den, som hyllar en annan mening, misstänkt vare sig för fritänkeri eller annat slikt, synes mig icke heller vara att gå till väga på ett nobelt sätt. Jag skulle dock härvidlag kunna acceptera äfven denna argumentation, men vill då rigta min anklagelse mot kyrkofadern Luther sjelf, katekesens författare. Till ortodoxien hör ju att citera bibelordet efter bibeln och jag håller med Herr Rundgren derom, att, när man skall citera, det är bättre att citera bibelspråken ordagrant. Men huru har Luther härvid gått till väga? Jo, ganska fritt. Ser man sålunda efter förhållandet i detta hänseende med t. ex. de tio budorden, så finner man, att de icke blifvit i den lilla katekesen återgifna sådana de förekomma i det gamla testamentets text, vare sig i andra eller femte boken af gamla testamentet. Enligt Moseböckerna lyder det första budet: "Jag är berren din Gud, Israels Gud, som dig fört hafver ur Egypti land, ur trälldomens hus; du skall inga andra gudar hafva jemte mig", och det andra budet: "Du skall icke göra dig något beläte" etc.; det tredje budet lyder: "Sex dagar skall du arbeta och göra alla dina gerningar", Luther har upptagit endast slutorden: "tänk på att du helgar hvilodagen." I det fjerde budet heter det: "Du skall ära din fader och din moder, på det att du må länge lefva på jorden". Men i urtexten heter det ej så, utan "att du må länge lefva i det land, som Herren dig gifva skall", och så vidare.

Jag vill fråga: har man rätt att emot oss slunga beskyllningen för fritänkeri, när man sjelf är med om att behandla Guds ord, eller hvad man anser vara det, på ett sådant fritt sätt? Denna Luthers heliga katekes, som man i det rent pietistiska lägret icke kan "läsa", utan måste "bedja", innehåller åtskilligt, som är långt ifrån enligt med Guds ord. Hvar står det sålunda i fjerde budet, att föräldrar och herrar äro samma begrepp. Detta är ett tillägg af den gode kyrko-

Angående
religionsun-
dervisningen.
(Forts.)

*Angående
religiönsun-
dervisningen.*
(Forts.)

fadren sjelf. Budordet har sin rot i den djupa vördnad, man i österlandet hade för sed att egna föräldrarna, men gälde alls icke "her-rarne". När Luther vidare citerar det tionde budet ur Mosebok, der det från rent österländsk ståndpunkt, derur hustru och åsna nära sammanfölo, heter: "Du skall icke begära din nästas hustru" och sedermera "ej heller hans oxer, ej heller hans åsna", säger Luther, att man icke skall hafva lust till sin nästas hustru, tjänstefolk "*med mera*". Hvad innebär då detta "*med mera*". Jo, naturligtvis "oxer och åsna".

Den ärade talaren får sålunda ursäktas mig, om jag, när jag hör honom föra hårda ord på läpparne emot de så kallade fritänkarne, icke kan undgå att påminna honom om, att han först bör sopa rent framför den dörr, som kallas Luthers lilla katekes, den s. k. "utvecklingen" ej heller förglömmas.

Men jag återvänder till den andra frågan: existerar verkligen det här påpekade missbruket vid katekesläsningen? Nej, säger den ärade talaren, det är en öfvervunnen ståndpunkt. Jag är dock öfvertygad, att mången i denna Kammare af egen erfarenhet skall kunna bära vittnesbörd derom, att så ingalunda är förhållandet, och sjelf kan jag taga utvecklingen i min hand och visa, att den förutsätter ett dylikt missbruk. Man möter deri en från Tyskland importerad pedagogisk regel, att, när ett barn skall besvara en erhållen fråga, skall det i sitt svar upprepa frågan. Så t. ex. när barnet tillfrågas: när dog Karl XII? får barnet icke svara allenast, 1718, utan skall säga: Karl XII dog 1718. Detta för att lära barnet sammanbinda det gifna dödsåret med den gifna personen. Denna pedagogiska regel, som i och för sig är ganska enkel, har slutligen äfven hunnit till oss. Skulle emellertid denna regel följas vid uppställningen af katekesen, skulle frågan der, liksom nu, stå för sig, men svarets egentliga innehåll följa omedelbart och i korthet derefter, utan att, såsom i "utvecklingen" nu är fallet, frågan upprepas i svaret. Läraren skulle det i stället åligger att lära barnet att med egna ord i sitt svar återgifva frågan. Genom en sådan lärometod skulle den själlösa utanläsningen icke befordras, utan i någon mån motverkas. Men med den nuvarande uppställningen af katekesen är barnet ovilkorligen hänvisadt till en sådan utanläsning och de herrar, som vilja försvara denna uppställning och sjelfve vilja kallas pedagoger, göra dervid ett stort pedagogiskt misstag.

Såsom ett bevis på innehållslösheten af Utskottets i frågan afgifna betänkande har den ärade talaren anmärkt, att det innehölle uttalanden af flere kyrkans egne män, som ifrat emot den själlösa och öfverdrifna utanläsningens missbruk. Det förvånar mig i sanning, att dessa märkliga uttalanden af kyrkans män, som finnas i betänkandet införda, kunna anses bevisa innehållslöshet deri. Det synes mig snarare, som om just dessa yttranden borde väga ganska mycket för den ärade talaren. Hvarför hafva väl dessa uttalanden blifvit i betänkandet inryckta? Jo, för att öfvertyga dem, som vilja taga utanläsningen i försvar, för att visa, att både inom det svenska och finska prestskapet värtaliga röster höjt sig deremot, och det redan på den tid erkebiskop Lindblom skref sin katekesförklaring. Det bör väl väga något, att af kyrkans egne män sådana uttalanden blifvit fälda, som

i betänkandet finnas återgifna. Den ärade talaren yttrade emellertid just med anledning häraf: tror väl Utskottet, att, när så skarpa utlåtelse fäldes redan för 70 år sedan, missbruket i detta afseende ännu kan fortleva? Här förekommer dock lång tid efter den Lindblomska förklaringen ett yttrande af en kyrkans man, som säger, att han "under 40 år" funnit detta bedröfliga tillstånd. Jag vill väl icke säga, att han genom detta yttrande gifver sin egen verksamhet det vackraste vitsord, men deraf torde dock framgå, att missbruket fortfarande lång tid sedan Lindblom skref sina regler för lärare.

Den finska skolkomitén må, såsom den förste talaren anmärkt, hafva velat skjuta skulden för utanläsningen öfver på föräldrarne. Detta är visserligen beqvämt, men jag föreställer mig, att felet likvisst återfaller på presterna, och tror, att om föräldrarne härutinnan fela, de kommit derhän genom presternas påverkan. Inrotade missbruk äro icke så lätta att undanrödja.

Om jag vore prest och varit ledamot af denna skolkomité, skulle jag hafva sagt: läggom handen på hjertat och erkännom ödmjukt, att vi under en lång följd af år försummat församlingen och låtit dessa missbruk fort fara. Detta vore en mera passande yttring af kristligt sinnelag än att säga: "Gud ske lof, jag är icke skyldig, den som säger det, han gör mig oräit".

Det är väl sant, att vi publicister stundom taga oss friheten att vara informatorer äfven för biskoparne, men det är sannerligen nu första gången, vi fått höra att vi varit för beskedliga, och hafva vi verkligen varit det, så är felet lätt afhjelpat. Faktum är likväl — jag påstår det — att ett sådant missbruk, hvarigenom det som skulle vara förklarande och förståndsutlysande blifvit förståndsödande, ännu alltjämt existerar. Detta är icke en öfvervunnen ståndpunkt. Ett annat faktum är också, att denna utanläsning är skadlig, då den bedrifves på sätt nu sker. Då kommer den sista frågan: kunna några kraftiga åtgärder deremot vidtagas? Den ärade talaren har sjelf gifvit svaret på denna fråga, då han säger, att Kongl. Maj:t kan skrifva derom till biskoparne, men han tycktes förmena, att biskoparne icke skulle fästa så synnerligt afseende vid hvad Kongl. Maj:t i sådant hänseende påbjöde. Men i så fall glömmet den ärade talaren, att Kongl. Maj:t är summus episcopus — jag vill icke säga att Kongl. Maj:t är den bästa summus episcopus — och att Kongl. Maj:t såsom sådan bör kunna göra sig åtlydd. Om en biskop ändock låter fortfara med utanläsningen inom sitt stift, så kan Kongl. Maj:t säga t. ex. så här: "då till vår kännedom kommit, att skadlig utanläsning fortfarande bedrifves inom Edert stift, vilja vi härigenom anhålla, att vår gode biskop på det allvarligaste förhåller presterskapet inom sitt stift att sådant icke vidare må passera, och eger Ni icke makt att afskaffa detta missbruk, så vilja vi skicka ut våra inspektörer för att inberätta huru dervid tillgår". Jag kan således icke finna annat, än att Kongl. Maj:t har utvägar att göra sig åtlydd äfven af uppstudsiga biskopar.

Här har vidare framhållits, att det är från kyrkans sida som alla de i Utskottets betänkande anförda lärorika sanningar blifvit framhållna och därför skulle icke denna uppmaning till biskoparne behövas.

*Angående
religionsun-
dervisningen.*
(Forts.)

Angående
religionsun-
dervisningen.
(Forts.)

Deremot vill jag anmärka, att det, som i Utskottets betänkande citerats, har blifvit sagdt af några af kyrkans män, men det är skilnad mellan hvad som säges af några enstaka kyrkans män och hvad som säges af *kyrkan*. Kyrkan har många ädla och förtjenstfulla män, och då deras framställningar slutligen, om också efter långa strider, gjort sig gällande, så har den kyrkliga institutionen nog gjort sig till godo dessa ädla målsmäns förtjenster. Men det är dock en ganska väsentlig skilnad mellan kyrkan och kyrkans män, åtminstone då det gäller sådana enstaka röster, som här äro i fråga.

Jag får erkänna, att jag i följd af mycket tidningsläsande fått mitt minne så förslöadt, att jag icke kunnat fullständigt framhålla alla de satsar, som den siste ärade talaren framställt och som måhända också hade en liten bismak af den tidningsläsning, som går ganska lätt in i det ena örat och lika lätt ut ur det andra. Jag måste således sluta med hvad jag redan sagt, men jag vill tillägga några ord.

Jag vill erkänna såsom min åsigt, att en samling af bibelspråk gerna kunde inplantas i barnens minne, om dessa bibelspråk kunna gälla såsom tänkespråk och vara till en vägledning under lifvets många förhållanden, och jag vill äfven att, i likhet med många af våra skaldestycken, skola psalmer kunna läras utantill för att vara en själens skatt under lifvets omsorger och bekymmer. Men detta är något helt annat än att göra rena förståndssaker till utanlexor. Om således den föregående ärade talaren genom min svaga och afbrutna framställning kunnat finna, att det ligger ett djupt allvar i nu föreliggande motion och att densamma icke drabbas af de förebräelser, som han mot densamma framkastat, så hoppas jag, att såväl han som Kammaren behjertar motionens stora vikt och betydelse för svenska folkets sjäslif och att Kammaren bifaller hvad Utskottet i detta fall hemställt.

Häruti förenade sig Herr *Lars Ersson* i Vik.

Herr Abr. Rundbäck: Jag ämnar icke upptaga till bemötande det långa och myckna skämt, som den förste ärade talaren i detta ämne bjudit på. Han skördade troligen därför mycket bifall från ett visst håll och tvifvelsutan mycken egen tillfredsställelse, och jag unnar honom beggedera, samt vill, såsom sagdt, icke upptaga Kammarens tid för dess besvarande.

Hans sätt att diskutera ämnet torde minst passa en man i hans ställning och kan omöjligen befrämja den allvarliga pröfningen af detta viktiga ämne. Hans slutsatser utgingo till större delen från hans origtiga uppfattning och framställning af Utskottets argumentation och förslag. Utskottet har nemligen icke velat gå in på absolut förbud mot utanläsning, men den ärade talaren grundade likväl sina slutsatser på en sådan förutsättning. Utskottet har ej velat "drifva bort religionsundervisningen från folkskolan" och bjuda folkets barn på "ingenting att lära", utan endast begärt att ett redan utfärdadt Kongl. påbud må efterleivas, och detta påbud går derpå ut, att all öfverdrifven och själlös utanläsning bör undvikas. Derom gäller frågan, icke om något annat.

Den ärade talaren sade, att tillståndet nu är mycket olika mot

1810, att vi gått framåt, att många missbruk bortfallit o. s. v. Han har till viss del ganska rätt häruti, men att häraf draga den slutsatsen, att allt nu är på bästa sätt stäldt, synes mig förhastadt. Hans erfarenhet, liksom min tjuogoåriga erfarenhet på detta område, bör tvärtom kunna säga honom att icke allt är väl bestäldt. Jag har äfven i min bröstficka ett papper med 20—30 anmärkningar i afseende på kristendomsundervisningen, som jag i egenskap af inspektör för folkskolorna haft skäl att göra. Jag skall bespara Kammaren besväret att höra allt detta uppläsa, men dessa anmärkningar hafva emellertid varit tillräckligt motiv för mig att i Utskottet förena mig med tidningsmännen.

Den ärade talaren sade vidare, att, när Utskottet åberopar kyrkans män, så visar Utskottet dermed endast att kyrkan genom dessa män utöfvat reaktion mot missbruken inom kyrkan. Nej — så är icke förhållandet. Tvärtom får man uppfatta saken så, att dessa kyrkans män *protesterat* mot missbruken inom kyrkan. Och det är inga dufningar, dessa män. En erkebiskop, som visar sig genom sin erinran till lärarne hafva varit 50 år före sin tid på det pedagogiska gebitet, och en biskop Tegnér, som ej heller just var något dumhufvud, samt flere andra, hvilka såsom läroboksförfattare på detta område hade rättighet att i saken föra talan. De hafva icke varit kyrkans målsmän i denna fråga för att uttala kyrkans förkastelsedom öfver utanläsningens missbruk, tvärtom är det dessa protester mot det af kyrkan skyddade missbruket, som en gång förut förmått Riksdagen att till Kongl. Maj:t affärda skrivelse och föranledt Kongl. Maj:t att lyssna till Riksdagens framställning.

Jag öfvergår nu till hvad den ärade talaren vidare hade att i sak anføra derom, att utanläsning är nödvändig vid all undervisning och specielt för kristendomsundervisningen, emedan i annat fall all religiös uppfostran skulle omöjliggöras. Nu är förhållandet, att ingen förständig människa förnekar, att utanläsning är nödvändig i viss mån såväl i allmänhet som äfven på det religiösa området, och Utskottet har jemväl erkänt detta genom att ej vilja förorda absolut förbud mot utanläsning, utan tvärtom medgifva, att både lilla katekesen och åtskilliga stycken och språk i den stora skulle få läsas utantill. Men talaren har enligt mitt föreställningssätt alldeles orätt, då han anser, att kristendomsundervisningen hufvudsakligen, ja, *endast* beror på minnet. Denna uppfattning är bestämdt felaktig såväl ur synpunkten af goda pedagogiska grunder som med hänsyn till religionsundervisningens höga ändamål. Vid den *första* kristendomsundervisningen bör nemligen minnet ingalunda ansträngas. Denna undervisning bör då fastmer rigta sig på sinnelaget, känslan, hjertat, viljan för att gifva barnens hela moraliska väsende en religiös grundstämning. Och just därför får man icke på ett utvärtes, mekaniskt sätt, medelst bokstafstortyr och ordagrant inlärande af allehanda formler och dogmer bedriva religionsundervisningen, utan man måste med lefvande ande söka att inblåsa religionens ande hos de små. Det formalistiska och dogmatiska behandlingssättet medelst en andelös utanläsning verkar på det uppspirande religiösa sinnet hos barnen alldeles som frosten på spåda blommor.

*Angående
religiönsun-
dervisningen.*
(Forts.)

Sedermera är åter utanläsningen berättigad, men endast på två vilkor: det första att icke något inlägges i minnet, som icke förut blifvit af lärjungen rätt uppfattadt, och det andra att åt minnet ej annat ordagrant anförtros än det väsentliga.

Talaren åter sade att ju mera man lägger in i minnets skattkammare, dess bättre. Detta är dock en alldeles felaktig pedagogisk grundsats. Geijer säger: "Hjertat i all undervisningskonst är att skilja hufvudsak från bisak." Man må sålunda i minnets skattkammare inlägga hufvudsaken. Om jag åter proppar minnet alldeles fullt med all möjlig utanläsning af både bisaker och hufvudsaker, kan själen ofta icke beherska hela detta material. Och när den ärade talaren vidare säger, att barnen i en framtid skola ockra med detta pund, frågar jag Er, mine Herrar, om I tron att, när en människa är i själsnöd och ångest eller känner glädje eller hopp eller är i dödsstunden, hon då erinrar sig ett stycke vare sig i lilla eller stora katekesen; tager hon icke då hellre fram ett bibelspråk eller en psalmvers, för att åt sin själsstämning gifva ett lämpligt uttryck!

Den ordagranna utanläsningen är icke såsom motionären påstår ett slagord blott; den är fastmer en verklighet och denna verklighet skulle icke vara farlig, om den begränsades på ett måttligt och lämpligt sätt, men tyvärr är förhållandet icke sådant i en del skolor, och de, som hafva med folkskoleundervisningen att skaffa, veta detta alltför väl. Här har i Sverige under tjugu år — så länge folkskoleinspektionen egt bestånd — pågått en strid, om hvars svårigheter kanske icke mången haft aning, nemligen att ordna kristendomsundervisningen på ett sätt, som öfverensstämde med rätta pedagogiska grundsatser och undervisningens höga ändamål. Det har varit ett besvär, som oafslutligt hängt efter och ofta varit lika fruktlöst som tacklöst. Omsider har man lyckats få kristendomsundervisningen i någon församling någorlunda nöjaktigt ordnad, men så har en ny prest — en vice pastor eller någon annan — hvilken ansett den ordagranna utanläsningen för salighetens enda grund och vilkor, kommit, och så har man måst börja striden ånyo.

Den nya katekesen är — sade vidare talaren — efter moget betänkande uppgjord af kyrkans yppersta män, och taga vi bort den från undervisningen, få vi en mängd olika frågeböcker i stället. Jag erkänner, att den nya katekesen är bättre än den gamla och egnar sig bättre än denna till en ledning vid förklaringen af Luthers lilla katekes, men jag är tillika öfvertygad derom, att man med större fördel kan begagna henne såsom en sådan ledning medelst en förståndig innanläsning samt fria frågor och svar. I denna "utveckling" finnas flera stycken, som behöfva läsas utantill, och icke böra förbises, då de utgöra tillägg till den lilla katekesen. Detsamma är förhållandet med en del af bibelspråken. Men att därför läsa *allt* utan till anser jag för min del vara onödigt. Herrarne kunna sjelfva finna detta genom ett litet exempel. Vid första budet har Luther den vackra förklaringen: "vi skola frukta och älska Gud öfver allting och sätta all tro och lit till Honom." I detta stycke ligger ingenting, som är för ett barn svårt att förstå. I stora katekesen eller utvecklingen

äro fyra frågor framställda för att ytterligare förklara detta, nemligen: Hvad befaller Gud i första budet? Hvad vill det säga att frukta Gud öfver allting? Hvad vill det säga att älska Gud öfver allting? och Hvad är att sätta all tro och lit till Gud? På dessa frågor har den stora katekesen ganska koncisa svar, men icke behöfva barnen särskildt lägga dessa ordagrant på minnet för att få begrepp om hvad som menas med att frukta Gud öfver allting m. m. För att bevisa detta vill jag nämna, att jag i åtskilliga småskolor, hvarest vi hafva oexaminerade lärarinnor, funnit, att de små barnen kunnat gifva ganska nöjaktiga svar på dessa frågor, det ena på ett sätt, det andra på ett annat. Jag har hört 7 å 8-åriga barn, som på flera olika sätt besvarat dessa katekesfrågor, och detta så, att man tydligen märkt, att de riktigt förstått och fattat hvad de läst. På sådant sätt kan man verkligen utan utanläsning minnas och förstå sjelfva saken.

När Utskottet nu icke begär något annat än att en föreskrift, som verkligen icke på långt när iakttages så, som den bör, måtte på nöjaktigt sätt blifva iakttagen, så att utanläsningen visserligen får i skolorna bedrifvas, men icke på ett själlöst eller andelöst sätt, då hemställer jag till Kammaren, huruvida hvad här begärts verkligen kan vara så farligt som man sökt utmåla det och om man icke af nödig omtanke för en god kristendomsundervisning åt det uppväxande släktet bör uttala sig för Utskottets förslag. I denna stund behöfva vi, som arbeta för ett lämpligt ordnande af kristendomsundervisningen, verkligen ett handtag af statsmakterna. Cirkuläret af den 11 Oktober 1878 kan nemligen enligt min åsigt hafva ofantligt goda följder, om det rätt tillämpas. Det går, som vi veta, ut på folkskolans indelning i särskilda klasser, hvarje klass med sin bestämda kurs, äfvensom derpå, att förflyttning till högre klass icke får ega rum utan efter fullständigt genomgången kurs för närmast lägre klass. Med riktig och fullständig tillämpning häraf kunde, anser jag, kristendomsundervisningen meddelas med dubbelt bättre resultat mot hvad fallet nu är, då katekesen hvarenda termin måste läsas utantill från perm till perm. Men mellan föreskriften och tillämpningen är ett mycket långt stycke och detta stycke skall utan tvifvel blifva ännu längre, om Riksdagen nu nekar att räcka detta handtag.

Herrar *Aug. Peterson, Biesert, A. Hansson* och *A. Svenson* i Bossgården instämde med Herr *Abr. Rundbäck*.

Herr *Sjöblom*: Då jag förenar mig i det slut, hvartill den förste talaren kommit, så ber jag få förklara, att detta icke beror derpå, att jag är någon vän af utanläsning i allmänhet och allra minst af en själlös utanläsning, eller att jag anser allt vara väl bestäldt, som det är i våra folkskolor. Men å andra sidan tror jag icke, att den åtgärd, Utskottet föreslagit, för närvarande är af särskildt behof påkallad eller att den skall lända till någon synnerlig fördel. Utan tvifvel är det långt bättre bestäldt i fråga om utanläsningen i våra folkskolor nu än det var, innan Riksdagens senaste skrifvelse i ämnet afläts till Kongl. Maj:t, och min tro är, att det med hvarje dag blir

Angående religionsundervisningen.
(Forts.)

Angående
religionsun-
dervisningen.
(Forts.)

bättre i detta hänseende. I synnerhet, derom är jag öfvertygad, böra skolråden, om de kraftigt ingripa i denna sak, kunna uträtta mycket godt för densamma. För öfrigt delar jag reservantens, Herr Hedins, åsigt, att Kongl. cirkulärskrifvelser och bref med råd och anvisningar rörande undervisningen icke kunna hafva någon synnerlig kraft, samt att de i detta fall måste anses såsom rent öfverflödiga, enär ju dylika anvisningar och råd redan förefinnas.

Jag har emellertid icke egentligen begärt ordet för att förklara, det jag instämmer i den förste talarens yrkande, utan för att uttala ett ord, som jag här icke ännu försport och som jag fruktar för mångens öra skall ljuda som ett hårdt tal, ja, af en och annan måhända stämpas med ett ännu strängare epitet — ett ord, som dock helt säkert sväfvat på mångens läppar och som, förr eller senare, måste utsägas. Detta ord lyder så: att, så länge Luthers lilla katekes med dertill hörande förklaring lägges till grund för kristendomsundervisningen i småskolor och de lägsta afdelningarne af folkskolan, så länge, säger jag, skall det onda, hvaröfver så mycket klagas i fråga om denna undervisning, qvarstå. Af hvad jag nu säger följer naturligtvis ingalunda, att jag underskattar värdet af Luthers lilla katekes, vare sig med hänsyn till hvad han der lagt till grund för sina förklaringar eller i afseende på dessa senare. Fastmer anser jag densamma vara af stort värde såsom en sammanträngd och särdeles kärnfull framställning af kristendomens trosläror. Och såsom den i möjligaste mån kortfattade och för menige man lättast tillgängliga trosnormen för den evangelisk-lutherska kyrkan, är den af oskattbar betydelse. Derjemte tror jag, att den, förståndigt använd, bör kunna utgöra underlag vid konfirmandernas undervisning, hvarvid man måhända äfven kan och bör fordra, att den läses ord för ord utantill. Deremot anser jag Luthers katekes vara för barn från 7 till 13 års ålder ofattlig; och fordran af utauläsning af något, som icke kunnat eller kan göras begripligt för barnen, är för mig en pedagogisk orimlighet, ja, en omensklighet.

Naturligtvis gäller dock detta omdöme icke om alla delar af Luthers lilla katekes, utan företrädesvis om 4 och 5 samt vissa delar af 2 och 3 hufvudstyckena.

För min del anser jag således, att Utskottet icke träffat sjelfva hjertpunkten af det öfverklagade onda. Men denna fråga är ny och kräfver utan gensägelse ännu mycket allvarligt öfvervägande, innan den mognar. Jag ifrågasätter därför icke ens en återremiss af betänkandet till Utskottet, utan inskränker mig till att, i öfverensstämmelse med hvad jag i början af mitt anförande yttrade, förena mig med dem, som yrkat afslag å Utskottets hemställan.

Herr Borg: Då jag är upphofvet till det fruktansvärda foster, som, efter hvad en talare yttrat, utvecklats så storartadt, att det, likasom en annan »lindorm», omslingrat södra och mellersta Sverige samt slutligen inträngt i denna Kammare, skulle man måhända anse mig skyldig att till dess försvar anföra några ord. Jag skall dock förskona Kammaren från att i likhet med en af det högvördiga

presterskapets representanter här inlåta mig i tvist om ormmyster, deruti, såsom bekant är, presterskapet står framom alla andra.

Innan jag likväl öfvergår till sjelfva saken ber jag att få till den ärade talaren på karlstadsbänken frambära min tack för den ärofulla jernförelse han gjort mellan mig och Sören Kierkegaard. Jag får dock anmärka det egendomliga deruti, att en så gammal riksdagsman tyckes hafva glömt bort att antingen — eller förekommit långt innan Kierkegaard behandlat denna fråga; jag tror till och med att talaren sjelf många gånger varit i den ställning, att han framställt alternativa förslag.

Hvad sjelfva saken beträffar, så hafva redan föregående talare så utförligt behandlat den, att jag icke skulle hafva mycket att tillägga, om ej, efter hvad jag af diskussionen hört, från vår sida kräves ett konstaterande af det faktum, att en öfverdrifven utanläsning af katekesen förekommer.

Jag ber att i det afseendet få nämna, att vi alla inom Utskottet varit fullt ense om tillvaron af detta faktum. Alla medlemmarne af Utskottet hade sig bekant från större eller mindre kretsar, att ett missbruk i afseende å utanläsningen af katekesen verkligen eger rum, och dessutom torde jag blott behöfva vädja till denna Kammarens ledamöter, hvilka bättre än Utskottet kunna vitsorda befintligheten af denna missrigtning.

I öfrigt hafva skollärareföreningar på många ställen i vårt land ytterst beklagande framhållit detta sorgliga faktum, och för icke så många dagar sedan har Stockholms skollärareförening enhälligt uttalat sig icke blott om befintligheten af nämnda missbruk, utan äfven om den skadliga inverkan, som det utöfvar på förståndet, minnet och den religiösa känslan. Liknande uttalanden hafva äfven ingått från många andra håll. Jag skulle kunna traktera Kammaren med åtskilliga skrivelser i den vägen, om jag icke fruktade att för mycket upptaga Kammarens tid. Jag vill emellertid nämna, att i många församlingar inom vårt land begagnas icke mindre än fem katekeser: Luthers lilla katekes och Luthers stora katekes, den nya katekesen liksom förut Hultkrantz', Schartaus katekes och en särskild frågokatekes. När så är förhållandet, måste det väl vara klart, att ett missbruk af en mycket betänklig art verkligen i detta fall eger rum. Enligt uppgift af eu prest måste lärjungen vid ett visst seminarium läsa 4000 sidor katekes. Jag ber att härvid få påpeka att, under det man i det protestantiska Sverige låter barnen läsa utantill icke blott Luthers lilla katekes, utan äfven förklaringen och så vidare, man i det protestantiska Tyskland, derifrån man annars gern vill hemta exempel, funnit sig föranledd att i lag uttryckligen förbjuda läsning af två hufvudstycken, nemligen om sakramenten, förr än i konfirmationsskolan. Jag ber hvar och en behjerta detta.

Dessutom vill jag nämna, att denna katekes, för hvilken man nu böjer knä och hvilken den ärade talaren på karlstadsbänken anser jemförlig med bibeln, har icke blott för 40 å 50 år sedan blifvit svårt åtgången af stora teologer, utan äfven vid 1878 års kyrkomöte så illa tilltygats, att, om jag skulle lemna referat öfver den kritik,

*Angående
religiösa
dervisningen.
(Forts.)*

Angående religionsundervisningen.
(Forts.)

som då uttalades, en hvar, som icke tagit kännedom om kyrkomötets protokoll, skulle blifva synnerligen förvånad. Jag vill emellertid i korthet nämna att professor Ribbing, som är en af våra skarpsinnigaste och lärdaste män, å nämnda möte yttrade, att denna katekes icke borde antagas förr, än den undergått en fullständig revision. Han ansåg, att dess framställningssätt vore abstrakt-dogmatiserande. Han talade om, att de under styckena anförda bibelspråken icke stode i det förhållande till styckena, att de bevisade deras innehåll. Han sade vidare, att det funnes luckor i tankegången.

Vidare, att "på ej få ställen i katekesförslaget förekomma uttryck, som äro mindre väl valda eller till och med mindre korrekta". Han påpekar ock att uttrycken borde vara "mindre teoretiserande, mindre dogmatiskt hållna" och yttrar till och med, "att den praktiska sidan vid läran om synden, lagen och pligten eller om helgelsen i vidsträckt mening, det är om hela människans förändring till det goda, träder icke nog starkt, nog tydligt och åskådligt fram; och dermed framträder då icke heller i fråga om kristendomen den praktiskt-subjektiva och den positiva sidan, utan negativt såsom förmåga att motstå den Helige Ande, eller, om positivt, såsom utgångspunkt för förmåga af rättskaffens handlande, men icke såsom dennas verklighet, såsom aktuel verksamhet, gerning — ett ord, som ej är främmande för den Heliga skrift — och aktuel i och med frukt och resultat". Detta är hans ord. Han står jemväl icke ensam, utan hans mening delades af åtskilliga medlemmar af denna Kammare, hvilka tillhörde kyrkomötet.

Först och främst gjorde Herr Liss Olof Larsson den anmärkningen mot katekesförslaget, att uti detsamma upprepades frågorna i början af svaren, hvilket, såsom äfven Utskottet anmärkt, i sin mån måste bidraga att förslöa tankekraften. Likaledes uttalades åtskilliga erinringar mot förslaget af en för detta ledamot af denna Kammare, en annan framstående medlem af kyrkomötet, Herr Ola Jönsson i Kungshult. Men de mest träffande anmärkningar gjordes af landshöfdingen Treffenberg. Jag förmodar, att talaren på karlstadsbänken icke anser honom vara hvarken fritänkare eller kättare. Herr Treffenberg yttrar följande: "Är meningen den, att *utanläsningen* af katekesen skulle fortgå såsom hittills, kan jag icke finna, att till fromma för religionsundervisningen något väsentligt vunnits. Vinsten kan då angifvas, såsom Herr Ola Jönsson nyss gjorde, med blott *det minskade ytmåttet* af det föreliggande förslaget i förhållande till den nu begagnade förklaringen. Är meningen åter, att den nya katekesen icke skall läsas utantill ord för ord, utan endast och uteslutande utgöra en vägledning för religionsläraren vid meddelande af undervisningen, då kan vinsten af den nya läroboken, enligt min uppfattning, icke nog högt uppskattas". Litet längre ned yttrar samme talare: "Jag misstänker meningen verkligen vara den, att den nya läroboken skall komma att läsas utantill likasom förut Lindbloms katekes. Jag erinrar mig nemligen mycket väl, hurusom under debatten i katekesfrågan vid förra kyrkomötet man hörde allmänt uttalas den åsigten, hvilken jemväl af det Utskott, som behandlade min motion i frågan, attryckligen

uttalades, att utanläsning af ensamt Luthers lilla katekes vore otillräcklig för att grundlägga en ändamålsenlig kristendomsundervisning⁴.

På grund af hvad Herr Treffenberg sålunda och i öfrigt anfört, föreslog han ett amendement till det af Utskottet framlagda skrifvelseförslaget, hvilket amendement hade följande lydelse: — — — "att Kongl. Maj:t, vid utfärdande af nådigt påbud i ämnet, tillika måtte i nåder förklara, att de lärostycken, hvilka innehållas i utvecklingen af Doktor Martin Luthers lilla katekes, icke äro afsedda att af lärjungarne ordagrant inläras, utan endast att utgöra en vägledning för läraren vid meddelandet af religionsundervisningen⁴.

Denna uppfattning delades äfven af ett par ytterst framstående och aktade prestmän. Jag menar dervid i första rummet representanten för Gotland, Prosten Lyth, som, äfven han, uttryckligen förklarade, det han ansåg, att skrifvelsen borde åtföljas af det utaf Herr Treffenberg föreslagna amendementet, att nemligen *förklaringen icke borde läsas utantill*. Dessutom yttrade sig professoren Skarstedt, medlem af konsistorium i Lund, i samma syfte, emedan han ville, att kyrkomötet, i sammanhang med anmälan af sitt beslut om förslagets godkännande, skulle anhålla, att Kongl. Maj:t måtte genom utfärdadt påbud förklara, att *katekesen icke anbefalles till utanläsning utan blott såsom vägledning vid undervisningen*.

En annan auktoritet, som torde våga minst lika mycket som den ärade representanten för Karlstad, nemligen den praktiskt kristlige och upplyste Biskop Landgren, yttrade å samma möte följande: "Det bör derföre bestämdt uttalas, att läroboken skall läras och inpreglas hos barnen, men *icke genom utanläsning* utan genom föregående muntlig undervisning, hvarefter läraren skall söka att få det sålunda utvecklade innehållet så "inpregladt i barnens själ, att det varder barnens egendom för all framtid⁴.

Jag hoppas, att hvad jag sålunda refererat åtminstone skall medföra det resultat, att den ärade representanten från Karlstad framgent icke skall beskylla oss, som stå på den andra sidan, att vi icke känna till senare tidens behandling af frågan.

För att emellertid styrka hufvudsaken i frågan, eller att det är faktiskt riktigt att det öfverklagade missbruket eger rum, ber jag att få uppläsa ett kort meddelande rörande denna sak från en folkskolelärare. Han omtalar deri, att flera tusen personer äro glada öfver att denna fråga kommit på dagordningen och att denna glädje delas af alla samhällsklasser såväl lärare som lärjungar och föräldrar.

Han skrifver vidare, "att Sveriges folkskolelärare till sin grämlöse nu måste se resultatet af folkskolans verksamhet icke på långt när motsvara det derå nedlagda arbetet just i följd af den tidsödande och tankeförqväfvande utanläsningen utan äfven dessa tusentals barn inom hela vårt land, ur hvars ögon katekesutanläsningen nu frampressar floder af tårar. Under fjoråret måste *alla* barnen lära sig utantill hela den nya katekesen, således äfven de, som förut lärt sig *hela* den gamla. Ingalunda svårt bör det vara att inse, hvilket intrång denna utanläsning gör på skolans öfriga läroämnen. Men äfven här tillkommer ett icke oväsentligt plus: skolrådets ordförande fordrar, att

Angående
religionsun-
dervisningen.
(Forts.)

Angående
religionsun-
dervisningen.
(Forts.)

barnen äfven skola lära utantill Athanasii och Nicænska Symbolum samt långa stycken ur den Augsburgiska bekännelsen, och detta rakt i strid med de åsigter, skolrådets främste man hyser; men, som vi veta, pastor är ordförande och hans vilja bör efterkommas“.

“Äfven folkskoleinspektören i distriktet är emot katekesutanläsningen, men ingenting hjälper“.

“Här finnas barn, som ega rätt goda kunskaper, men ej förmå lära sig katekesen *ordagrant* utantill, och få derföre icke, trots de äro på sextonde året, blifva inskrifna i konfirmationsskolan. Ja, here prester finnas, hvilka icke fråga efter om barnen kunna någonting annat, blott de kunna katekesen utantill“.

Vidare skrifer samme folkskolelärare: “Ej nog med att nattvardsbarnen måste kunna den gamla Lindblomskan, utan de måste också *ordagrant* lära sig ett kompendium till katekesen, det vill säga en särskild, af pastor författad “frågebok“, som innehöll *öfver 400 frågor och svar*. Ett år blefvo omkring 50 barn — af 160 — “frånskilda“, derföre att de icke kunde lära sig nämnda “frågebok“ *ordagrant utantill*. Under första tiden på platsen lade jag föga vigt vid katekesutanläsningen, hufvudsakligen af det skäl att jag, liksom alla mina kamrater, å *Seminarium icke lärt katekesen utantill*. Desto mera beflitade jag mig om att göra kristendomens grundsanningar begripliga för barnens förstånd och fruktbärande för deras hjertan; men detta föll icke i pastors smak. Oaktadt pastor vid examen måste offentlig erkänna, att barnens kunskaper öfver hufvud taget voro goda, kunde han icke “för sitt samvetes skull“ förtiga, att det viktigaste för en god skola saknades, nemligen kristendomsundervisningen, och detta *endast* derför att en liten flicka på 8 år stapplade på svaret till den frågan: “Hvad är en rätt tro?“

Hundratals dylika intyg skulle kunna företes. Hvad jag nu haft äran anföra anser jag emellertid vara tillräckligt för att komma till det resultat, hvartill Utskottets majoritet kommit, och för min del hyser jag också den öfvertygelsen, att i en tid, då franska regeringen kunnat bringa ett motspänstigt och mäktigt presterskap att taga reson, en upplyst och kraftig svensk regering icke heller skall sakna medel att lära den delen af svenska presterskapet, som sätter sig mot dess föreskrifter, att “taga skeden i vackra handen.“

Herr Lyth: Äro missbruken vid katekesutanläsningen verkligen så stora och så många, som den siste talaren framställt dem, då undrar jag i sanning icke på att han framlagt sin motion, ty då är denna utanläsning verkligen af en förfärlig beskaffenhet. Jag tror dock icke att så är förhållandet öfver allt i landet, äfven om så kan vara fallet på ett eller annat ställe. Såsom religionslärare har jag likväl ansett det vara min skyldighet att gifva tillkänna mina åsigter och min ställning i frågan.

Den siste ärade talaren har för Kammaren omnämnt, hvad redan för många förut torde vara bekant, nemligen att vid sista kyrkomötet, då den ifrågavarande förklaringen eller utvecklingen skulle godkännas såsom lärobok för landet, jag för min del talade för att från Kongl.

Maj:ts sida den förklaring måtte ske, att boken ej var ämnad till utanläsning utan endast till vägledning för läraren.

Om jag dertill lägger, att jag för min del vid den nattvardsundervisning jag meddelar, anser den ordagranna utanläsningen af Luthers lilla katekes jemte bibelspråk och psalmverser vara *resultatet*, men *icke* förutsättningen för nattvardsundervisningen, hoppas jag ingen af Kammarens ledamöter bör kunna anse mig såsom vän till den själlösa och alltför vidsträckta utanläsningen af läroböcker i religionsläran.

I likhet med hvad åtskillige talare förut gjort, vill jag icke inlåta mig i någon kritik öfver beskaffenheten af Luthers lilla katekes eller den deröfver antagna förklaringen, ty denna fråga föreligger icke här.

Jag skall nu öfvergå till sjelfva Utskottsbetänkandet och göra några anmärkningar deremot.

För min del har jag alltid ansett det vara en sund pedagogisk regel, att, då en lärare första gången förelägger en lärjunge ett undervisningsämne, detta bör ske muntligt, vare sig det från lärarens sida sker med användande af bok eller utan. Vidare att läraren så mycket som möjligt söker förklara läroämnet med exempel eller på annat sätt, så att den sak, som skall inläras, med afseende å lärjungens fattningsgåfvor och ålder göres så tydlig och klar som möjligt. Derefter tror jag läraren kan ega rätt att sätta lärobok i lärjungens hand, för att sålunda väl inhemta hvad för hans uppfattningsförmåga kan lämpa sig.

Under sådana förhållanden tror jag det icke kan vara så synnerligen farligt att låta en lärjunge, som har godt och lifligt minne, äfven utantill lära större eller mindre stycken ur den så mycket omtvistade förklaringen. Den har visserligen ett stort fel i sin form, ty frågeformen är icke den bästa och nyttigaste i min tanke, men otvifvelaktigt lärar väl i alla fall vara, att denna förklaring är vida bättre än den gamla Lindblomska. Jag anser den åtminstone icke vara så farlig, att för den skull böra ifrågasättas sådana åtgärder, som Utskottet påpekat, då det i betänkandet säger: "Under sådana omständigheter kan det *sättas allvarligt i fråga*, huruvida icke rent af förbud borde utfästas mot *all* ordagrann utanläsning af vare sig den ena eller andra läroboken i kristendoms-kunskap", och Utskottet tillägger sedermera, att detta förbud bör ske, därför att här är fråga om besvarande af så kallade förståndsfrågor, — likasom religionsundervisningen endast afsåge en öfning för förståndet och icke äfven en viljans och hjertats förändring. Jag tror dock att religionskunskapen är en kunskap för hjertat likaväl som för förståndet och att det kan vara godt och nyttigt för barnen att kunna få i minnets skattkammare nedlägga religionens sanningar och der hafva dem bevarade, för att kunna framtaga dem, då de under lifvets skiftande vexlingar och öden kunna vara till nytta. Jag är derföre af den tanke, att Utskottet sagt för mycket och att särdeles reservanten gått för långt, då de ifrågasatt förbud emot utanläsning af katekesförklaringen.

För öfrigt får jag säga att det, efter min uppfattning, kan vara temligen likgiltigt, om Utskottets förslag antages eller ej. Om det

Angående
religionsun-
dervisningen.
(Forts.)

*Angående
religiönsun-
dervisningen.*
(Forts.)

verkligen förhåller sig så, som flere talare och särskildt den siste talaren framhållit, nemligen att på många ställen missbruk sker med katekesutanläsningen, så har jag för min del ingenting emot att Utskottets förslag antages, ehuru jag eljest hade ansett det såsom temligen öfverflödigt, då Riksdagen förut uttalat sig i denna sak och detta uttalande också åtföljts af åtgärder från regeringens sida genom utfärdandet af 1865 års cirkulär, och då, såsom från flera håll påpekats, tillståndet nu verkligen är bättre än för ett eller annat decennium tillbaka, i det att man numera i allmänhet synes ifra för att rättelse i det öfverklagade missförhållandet sker.

Jag ber blott att få i protokollet nedlägga dessa mina åsikter i frågan. Något yrkande har jag icke att göra, dock får jag tillägga, att jag icke kan vara med om att antaga reservantens förslag.

Chefen för Ecklesiastikdepartementet, Herr Statsrådet Hammar-skjöld: Jag torde knappast behöfva säga, att jag icke är, lika litet som jag någonsin varit, någon vän af tanklös och öfverdrifven utanläsning, vare sig vid kristendomsundervisning eller vid undervisning i andra läroämnen. Deraf följer dock icke, att jag skulle vilja hafva bort *all* utanläsning vid kristendomsundervisningen, lika litet som Utskottets pluralitet, så vidt man af betänkandet kan döma, velat sätta något sådant i fråga. Utskottets pluralitet har icke ansett sig kunna gå längre än att hemställa det kraftiga åtgärder måtte vidtagas för att cirkuläret af den 12 Maj 1865 må varda efterlefdt, något som Utskottet anser nu icke vara fallet. För min del tror jag dock, att i större delen af vårt land de i detta cirkulär gifna föreskrifter allt mer efterföljas, ehuru jag visserligen icke vågar bestrida, att på vissa trakter eller i enskilda församlingar åtskilligt i det afseendet ännu återstår att önska. Men regeringen har icke heller underlåtit att inskräpa innehållet af detta cirkulär. Regeringen har nemligen så nyligen som år 1878 icke mindre än två särskilda gånger erinrat derom. Först skedde detta i sammanhang dermed, att den nya katekesen påbjöds till begagnande. I detta derom utfärdade cirkulär erinrade Kongl. Maj:t, i afseende på sättet för den nya lärobokens begagnande, om de grundsatser, som i 1865 års cirkulär finnas uttalade. Kongl. Maj:t har sålunda uttryckligen förklarat, att de grundsatser, som år 1865 uttalades i afseende på den äldre läroboken, jemväl skulle tillämpas i afseende på den nya. Samma år utfärdade Kongl. Maj:t vidare ett cirkulär, hvarigenom det ålades skolråden att uppgöra läroplaner för undervisningen i folkskolorna; och till ledning dervid utfärdades en så kallad normalplan, i hvilken, i fråga om katekesens behandling, hänvisades till de i cirkuläret den 12 Maj 1865 uttalade grundsatser. Då nu regeringen gjort detta, så må jag bekänna, det jag icke vet, hvad regeringen för närvarande vidare kan i denna saken göra. Den ärade motionären yttrade, att på vissa håll hjälper ingenting; ja, är det så, att ingenting hjälper, då lär väl näppeligen en ny erinran om 1865 års cirkulär något uträtta. Han har talat om en skollärare, som sjelf beklagar, att han bedrifver undervisningen med öfverdrifven och själsdödande utanläsning; ja, finnes det en skol-

lärare så beskaffad så anklagar han sig sjelf och borde näpsas. Är en skollärare nog oförskämd att sjelf säga, det hans undervisning sker under själlös och öfverdrifven utanläsning, och han dock icke ändrar hvad han sjelf erkänner vara origtigt, ja, då lär väl han icke blifva bättre genom en ny erinran om hvad som redan är honom sagdt. Närmaste uppsigt öfver efterlefnaden af 1865 års cirkulär skulle föras dels af skolråden och dels af folkskoleinspektörerna, hvilka senare särskildt hafva sig ålagdt att tillse, det undervisningen bedrifves efter rigtiga metoder. Och i afseende å den metod, som bör följas vid kristendomsundervisning, har regeringen uttalat sig genom ofta berörda 1865 års cirkulär. Att genom nya straffbestämmelser tvinga oförståndiga lärare att följa en förständig metod lär väl icke anses lämpligt. Det bästa medlet att ytterligare höja kristendomsundervisningen lär väl vara att arbeta för folkskolelärares och presters utbildning till dugliga lärare, och i det afseendet tror jag att regering och Riksdag söka göra hvad af dem skäligen kan fordras.

Angående religionsundervisningen.
(Forts.)

Herr Wigardt: Hvar och en, som sjelf har barn eller vill påminna sig sin egen barndom, må väl med motionären vara ense derom, att den lagstadgade katekesutanläsningen, såsom den nu bedrifves, är mera välmenande än välsignelsebringande, och att den, såsom här af mången förut uttalats, icke hos barnet väcker något allvarligt begär till en sann kristendom, men väl motvilja för den öfverdrifna och allt för tröttande utanläsningen. Barnets minne är visserligen mycket elastiskt, men denna elasticitet har, som allt annat, sin gräns och i afseende på utanläsning vid kristendomsundervisningen anser jag hufvudsakligen gränsen böra sättas mellan Luthers lilla katekes och den så kallade utvecklingen af densamma, naturligtvis med tillägg af ett eller annat stycke af denna senare, som kan befinnas lämpligt och nödigt att i minnet bibehålla.

Man har här haft mycket att anmärka mot både motionärens och Utskottets förslag äfvensom emot motiven till desamma. För min del kan jag icke godkänna dessa anmärkningar; tvärtom finner jag mycket, som talar för bifall till Utskottets betänkande. Jag skall taga mig friheten att läsa upp ett par punkter i detsamma. Utskottet säger: "Klagomålen öfver den alltför långt drifna utanläsningen af lärostycken på kristendomsundervisningens område äro icke nya, utan gå fastmer långt tillbaka i tiden och hafva framkallat rätt många råd och varningar mot det erkända missbruket från äfven framstående män inom svenska kyrkan". Vidare heter det: "En erfarenhet, som med visshet kan antagas vara gemensam för hvarje om den kristliga barnaundervisningen något nitisk själasörjare och som äfven skall bekräftas af en otalig mängd äldre kristna, hvilka sjelfva varit föremål för denna undervisning, har nogsamt visat, huru det mest samvetsgranna bemödande att bibringa menighetens barn en någorlunda klar och lefvande uppfattning af vår heliga kristendomslära i de flesta fall blifver fruktlöst. Hafva vi icke alla funnit, huru den enklaste vår förklaring af den anbefalda läroboken, snart sagdt i bästa händelse, blifver blott en ny minneslexa, ofruktbar för förstånd

Angående
religionsun-
dervisningen.
(Forts.)

och hjerta, vanligen glömd om några år?" Det sken till gudaktighet, som under vexlande villomeningar för närvarande mångenstädes uppenbarar sig, men utan hennes kraft, vittnar icke godt om kristendom, men hon vittnar dock om ett andligt behof, som icke blifvit fylldt genom den kunskap, hvilken från barndomen blifvit med lock och pock innött i minnet genom ett motbjudande, men träget omtuggande af en oförstådd lexa, hvarigenom kärleken till Guds ord blifvit snarare släckt än väckt; ty lexan har blifvit en plåga, och hvarje plåga miss-hagar, och för hvarje miss-hag är hjertat stängdt. För ett stort antal barn, i synnerhet på landsbygden, hvilka måste biträda sina fattiga föräldrar vid deras sysslor och bestyr, blir, såsom nu är förhållandet, den korta tid, som de kunna egna åt skolgången, nästan hufvudsakligen upptagen utaf inlärandet af katekesen, ty dess inhemtande är ju ett nödvändigt vilkor för att blifva konfirmerad. Men det är ju tydligt, att derigenom åsidosättas en mängd andra läroämnen, hvilkas studerande kunde vara af stor nytta för barnens framtid. Jag tror för min del, att ett förståndigt läsande af det kära bibelordet under lärarens ledning skulle mycket väl kunna ersätta den själsdödande katekesutanläsningen. Får barnet derjemte läsa i den stora bok, som öppnas hvarje år, hvars kapitel heta blommor och hvars musikbilagor heta fogelsång, tror jag att detta med mindre utanläsning, men mera bibelläsning, under lärarens förklaring, skall kraftigare medverka till en god uppfostran. Af dessa skäl får jag icke allenast å egna, utan ock å de stackars barnens vägnar anhålla om bifall till Utskottets förslag.

Grefve Björnstjerna: Jag har begärt ordet för att inlägga en protest emot den förste talarens yttrande, att de, hvilka hylla Utskottets åsikter i denna fråga, skulle vara ett slags fritänkare, som önskade borttaga religionsundervisningen från folkskolan. Nej, långt derifrån. Jag är lika djupt öfvertygad som någon om religionens sanningar, inser lika väl, som den värde Biskopen, nödvändigheten att hos det uppväxande släktet implanta en lefvande gudsfruktan, det kraftigaste medel såväl för individer som för nationer att icke duka under i pröfningens stund, den kraftiga driffjedern till de storartade handlingar, hvilka en gång gjort att svenska folket kunnat på ett ärorikt sätt inskrifva sitt namn i häfderna. Om detta skedde under en tid, då katekesutanläsningen bedrefs så som nu, det betvivlar jag dock.

För min del föreställer jag mig, att religionsundervisningen icke skulle förlora derpå, om den, hvad utanläsningen beträffar, inskränktes dels till Luthers lilla katekes, dels till inlärandet af några af de sköna psalmer, som finnas i vår psalmbok, lika upplyftande för det poetiska sinnet som för den religiösa uppfattningen; psalmer så härliga, att intet annat land torde hafva något motsvarande att uppvisa. Deremot borde den verkliga *undervisningen, förklaringen* af de dogmer, som innehållas uti Luthers katekes, noga handhafvas såsom 1865 års cirkulär anvisar och som Biskop Landgren vid sistlidna kyrkomöte så väl förordade.

Beklagligen bedrifves religionsundervisningen nu på ett helt annat sätt; det tjenar till ingenting att förneka detta. Det förhåller sig icke så, som Chefen för Ecklesiastikdepartementet uppgaf, eller att det ankommer på läraren att undervisa på det ena eller andra sättet. Detta beror icke på honom, utan på ordföranden i skolrådet, med andra ord på kyrkoherden. Fordrar denne, att undervisningen skall meddelas på ett visst sätt, hjälper icke hvad skolläraren deremot kan hafva att invända. Han måste rätta sig efter den honom gifna tillsägelsen, huru olämplig denna än kan förefalla honom. Kyrkoherden är oftats vän af katekesutanläsning, ju mera, desto bättre. Resultatet häraf är att på de flesta ställen drifves, såsom jag af egen erfarenhet känner, denna utanläsning till en sådan ytterlighet, att kanske halfva skoltiden deraf upptages. Kunde man nu derigenom hos barnen väcka en levande religionskänsla, skulle jag ingalunda anse denna tid bortkastad; men denna lärometod tvärtom dödar barnets mottaglighet för religionens sanningar, och detta af det enkla skäl, att den långa teologiska afhandling, som kallas "en kort utveckling af katekesen", huru förträfflig den än må vara för den, som förstår den, ofta nog är för barnen obegriplig. Huru svår och föga uppbyggligt det är att ordagrant inplugga i minnet hvad man icke fattar, derom får man en föreställning, när man vid ett besök i arbetarens hem finner barnen med tårar i ögonen timtals arbeta för att i minnet innöta dagens katekeslexa, ofta utan att begripa ett ord deraf. Om sådant kan bidra till en sann kristendomskunskap, lemnar jag derhän.

Denna kärlek till utanläsning sträcker sig för öfrigt mycket längre än till katekesen. Det finnes till exempel en liten kortfattad biblisk historia, som läses i de flesta skolor inom landet. Denna bok är i och för sig ganska väl uppställd och, om den lästes på ett förståndigt sätt, skulle den ganska lätt inläras på en termin. Huru förfar man nu med läsningen af denna så kallade "Bibliskan"? Jo, på många ställen fordrar man, att den skall läras nära nog ordagrant. Följden häraf är, att man under en hel termin endast medhinner ett par tre blad deraf. Kan detta vara rätta sättet att gå tillväga? Vore det så, och denna metod så förträfflig, som den utgifves vara, skulle den väl äfven efter ett så långt och träget arbete lyckats bibringa vårt folk en verklig levande religionskunskap. Den, som hyser en sådan föreställning, ber jag någon gång närvara vid ett husförhör på landet. Presten vänder sig dervid oftast till den mera försigkomna ungdomen. På prestens fråga iakttages vanligen en hårdnackad tystnad, ända tills presten sjelf uppläser begynnelseorden af det i katekesen förefintliga svaret; då, men då först upprepar den tillfrågade återstoden, glad att hafva fått reda på sin väl inlärdä utanlexa. Ofta svaras äfven något, som icke har ringaste samband med frågan. På de enklaste förståndsfrågor deremot får man så besynnerliga svar, att det måste väcka sorg hos hvar och en, som i likhet med mig är varm för en verklig religionskunskap. Jag har till exempel icke en, utan flere gånger, sedan presten genomgått trosartiklarne, hört på frågan: "Finnes det mer än en Gud?" svaras: Ja, tre!! Detta är resultatet af den utan-

*Angående
religionsun-
dervisningen.
(Forts.)*

Angående religionsundervisningen.
(Forts.)

läsning, som vårt folk sedan 70 år tillbaka underkastats. Långt bättre vore då i min tanke att lära barnen förstå hvad frågan gäller och tvinga dem att med eftertanke rätta svaren derefter.

Då jag sålunda för min del hyser den fasta öfvertygelsen, att en ytterligare påminnelse om nödvändigheten att ändra sättet för religionsundervisningen är af behovet högt påkallad, och att en skrifvelse, sådan som den här föreslagna, skulle kunna vara af ganska stor vikt, enär derigenom skulle gifvas ledamöterna i skolråden mera kraft att genomdrifva sina åsikter, än den de hittills egt under de 30 år jag såsom ledamot af skolråd arbetat för denna sak, vågar jag vördsamt hemställa om bifall till Utskottets förevarande hemställan.

I detta yttrande instämde Herrar *L. Jönsson, Gust. Ericsson, Ola Andersson* i Burlöf, *Johan Jönsson, N. Nilsson* i Stäfvie, *O. B. Olsson, Chr. Assarsson* och *Aug. Börjeson*.

Herr Borg: Jag har begärt ordet blott för att berigtiga en uppgift af Herr Statsrådet och Chefen för Ecklesiastikdepartementet. Han sade, att jag skulle hafva yttrat, att »ingenting hjälper» i denna fråga. Jag behöfver blott hänvisa Herr Statsrådet till Utskottets betänkande, för att öfvertyga honom, att han haft en alldeles origtig uppfattning af min ställning till frågan. Icke heller i mitt anförande här i Kammaren har jag på något sätt antyd, att jag icke ansåg någonting hjälpa. Tvärtom tror jag, att det öfverklagade missbruket skulle i icke ringa mån afhjelpas, om Ecklesiastikdepartementet i första rummet gjorde hvad på det beror.

För öfrigt ber jag att få hembära min tacksamhet till Herr Statsrådet och Chefen för Ecklesiastikdepartementet för hans öppna förklaring, att vi från honom hafva ingenting att vänta i denna sak. Herr Statsrådet känner ej missbrukets tillvaro och således ej heller behovet af dess undanrödjande. Herr Statsrådet är dock ännu så ny på sin plats, att det icke alltför mycket må förundra, att han icke hunnit sätta sig in i frågan. Men jag vill dock hoppas, att, när han en gång inhemtat kännedom, huru det i sjelfva verket står till på detta område, derom månget trovärdigt intyg lätteligen kan erhållas, han då skall göra hvad han kan för att afskaffa det ifrågevarande missbruket.

Jag vill endast tillägga, att folkskoleinspektörerna kunna ganska mycket verka i denna sak, men att mången sådan förgäfves hos ett och annat domkapitel försökt påkalla påminnelse om efterlefnad af 1865 års cirkulär.

Herr Lundegård: Efter den långa diskussion, som nu förevarit, skulle jag icke hafva velat upptaga Kammarens tid, om jag icke funnit mig föranlåten att begära ordet med anledning af några uttryck, som blifvit fälda af den värde motionären.

Motionären har i sin motion yttrat, att det högre presterskapet icke stälde sig till efterrättelse de föreskrifter, som blifvit meddelade

Angående
religionsun-
dervisningen.
(Forts.)

i Kongl. cirkuläret af den 12 Maj 1865, och att, hvad särskildt Lunds presterskap beträffade, detsamma skulle härutinnan troget understödjas af folkskoleinspektörerna. Jag har själf äran att vara folkskoleinspektör och kan i denna min egenskap försäkra, att jag för min del aldrig understödt något af de påpekade missförhållandena beträffande den långt drifna katekesutanläsningen. Icke heller har någon af presterskapet inom mitt distrikt af mig begärt något understöd för sådant ändamål. Beträffande de öfriga folkskoleinspektörerna inom Lunds stift, så har jag icke hört någon af dem hafva förfarit på sätt motionären angifvit; tvärtom äro de alla öfverens derom, att vid undervisningen bör tillämpas den uppgifna normalplanen, och denna är icke af den beskaffenhet, att den lemnar tillfälle till en själlös och öfverdrifven katekesutanläsning. Men, mine Herrar, lika väl som man kan gå för långt i sina fordringar på denna utanläsning, lika väl kan man gå för långt, då man vill förbjuda all utanläsning. Hos barnet tages minnet först i anspråk, och får det icke lära sig att svara efter läroboken, så synes läraren böra formulera svaret. Ty barnet har mycket lättare för att lära sig svaret med andras ord, än att med egna uttrycka hvad det läst. Att undervisningsmetoden numera blifvit betydligt förbättrad, det lär ingen kunna bestrida. Numera åläggas det läraren att icke föresätta barnet något stycke till utanläsning, innan han sorgfälligt genomgått detsamma, så att barnet lärt sig förstå det och uppfatta styckets innehåll.

Då motionären vidare i motionen säger i afseende på den utaf Kongl. Maj:t den 11 Oktoder 1878 antagna »korta utvecklingen» af Luthers lilla katekes, att den är ett rent af tarfligt opus, så synes mig detta vara ett alldeles för hårdt omdöme om detta arbete af män, som gjort sig kända för insigter och förmåga och hvilkas samvetsgrannhet och trohet vid uppfyllandet af det dem anförtrodda, ansvarsfulla och maktpåliggande värf ingen lärar kunna draga i tvifvelsmål.

Jag har icke något yrkande att göra.

Herr Hedin: Det har blifvit upplyst af åtskilliga ledamöter inom Utskottet, att på mera än ett ställe i landet det förekommit, att en skollärare, med förståndig och klok uppfattning af undervisningen i allmänhet och religionsundervisningen i synnerhet, kan genom påtryckningar från pastor, från skolrådets ordförande blifva nödgad att bedriva katekesutanläsningen på ett sätt, som man här har kallat själlöst. Mig förefaller det icke besynnerligt, utan helt naturligt, att en lärare i den ställningen kan vilja gifva luft åt sin klagan öfver att till följd af påtryckning från skolrådsordförandens sida vara försatt i nödvändigheten att bedriva undervisningen annorlunda, än han själf finner lämpligt. En sådan bekännelse från skolläraren har Herr Statsrådet och Chefen för Ecklesiastikdepartementet funnit lämpligt att karakterisera såsom *oförskämd*, ett uttryck, som jag vill *konstatera*, men icke anser nödigt att *kommentera*.

Jag har reserverat mig mot Utskottets hemställan, ty om den också skulle medföra någon verkan hos regeringen i form af från

Angående
religionsun-
dervisningen.
(Forts.)

densamma utgående *nya anvisningar och råd*, så skulle dessa enligt min tanke icke komma att medföra något resultat; men jag har så tillvida gifvit vika för mina utskottskamraters önsknings- och förhoppningar att genom ett bifall till Utskottets förslag något kan uträttas, att jag icke skall framställa något yrkande på bifall till reservationen. Under sådana förhållanden har jag näppeligen någon anledning att bemöta något af hvad som under debatten blifvit yttradt.

Jag vill endast begagna tillfället att afgifva den förklaringen, att jag aldrig vare sig offentligen eller enskildt kommer att inlåta mig i diskussion med den talare, som öppnade denna debatt, och detta till följd af min långvariga erfarenhet om hans sätt att umgås med sanningen.

Herr Svensén: Jag ber att få nämna att jag, ehuru jag i likhet med reservanten må sätta i fråga, huruvida icke rent förbud borde utfärdas mot all ordagrann uppläsning af utvecklingen, likväl sluter mig till Utskottets förslag. Jag tror, att det icke är någon omöjlighet för regeringen att gifva kraft åt sina cirkulär, n. b. om regeringen vill låta dem komma längre än till domkapitlens kunskap. Mig förefaller det t. ex. som om ett cirkulär i likhet med det af år 1865 skulle kunna uppslås i hvarje folkskola, och att skolläraren deri möjligtvis skulle kunna få hemta stöd för sitt sätt att meddela undervisning. I min ort åtminstone är nemligen förhållandet, att hvarje skollärare är i ovisshet om, huruvida han skall våga utesluta katekesutanläsningen från den dagliga undervisningen, därför att presterskapet i allmänhet säger till honom: håll på och lär barnen katekesen som hittills, på det vi vid nattvardsberedningen må slippa det stora besväret.

Då man påpekat, hurusom folkskoleinspektörerna skulle kunna göra något åt saken, vill jag säga, att jag icke tror detta vara så påtagligt. Denne inspektör kommer nemligen till stället endast en gång hvart annat år och, hur välvilligt stämd han än må vara för en god undervisning, gäller dock hans ord blott för dagen, medan presten såsom ordförande i skolrådet vanligen har i sin makt att tillhålla skolläraren att fortfara med utanläsningsrabblat.

Jag anhåller om bifall till Utskottets förslag.

Härmed var öfverläggningen slutad. Enligt de yrkanden, som blifvit gjorda, gaf Herr Talmannen propositioner så väl på bifall till Utskottets hemställan som ock på afslag derå; och förklarade Herr Talmannen sig anse svaren hafva utfallit med öfvervägande ja för den förra meningen. Votering begärdes samt företogs, enligt en nu uppsatt och af Kammaren godkänd omröstningsproposition, lydande sålunda:

Den, som bifaller hvad Andra Kammarens Första Tillfälliga Utskott hemställt i dess Utlåtande N:o 2 (i samlingen N:o 4),

röstar Ja;

Den, det ej vill,

röstar Nej;

Vinner Nej, är Utskottets förevarande hemställan af Kammaren afslagen.

Omröstningen utföll med 100 ja mot 64 nej, hvadan Utskottets hemställan bifällits; och skulle, jemlikt 63 § 3 mom. Riksdagsordningen, detta beslut genom utdrag af protokollet Medkammaren delgifvas.

§ 6.

Föredrogs, och bifölls Andra Kammarens Andra Tillfälliga Utskotts Betänkande N:o 2 (i samlingen N:o 5), med anledning af väckt motion om ändring i 170 § i Kongl. Tullstadgan af den 2 November 1877.

§ 7.

Efter föredragning dernäst af Bevillnings-Utskottets Betänkande N:o 3, i anledning af väckt förslag om ändring i Kongl. förordningen den 20 Juli 1861 angående mantals- och skattskrifningarnes förrättande, blef Utskottets i detta Betänkande gjorda hemställan af Kam-maren bifallen.

§ 8.

Skedde föredragning af Lag-Utskottets Utlåtande N:o 5, i anledning af Riksdagens Justitieombudsmans hemställan om tillägg till 19 kap. Strafflagen.

Om tillägg till 19 kap. Strafflagen.

Uti *punkten 1* hade Utskottet, i hufvudsaklig öfverensstämmelse med hvad Justitieombudsmannen uti sin till innevarande Riksdag afgifna embetsberättelse i ämnet föreslagit, på anförda skäl hemställt:

“att Riksdagen ville för sin del besluta följande

Förordning angående förändrad lydelse af 21 § i 19 kap. Strafflagen den 16 Februari 1864.

Härigenom förordnas, att 21 § i 19 kap. Strafflagen den 16 Februari 1864 skall erhålla följande förändrade lydelse:

(Tillägget är utmärkt med kursiv stil.)

Den, som ouppsåtligen, genom vårdslöshet, oförsigtighet eller försummelse, är vållande till eldskada å annans egendom eller till skeppsbrott, eller till sådan skada eller öfersvämning, som i 11 § nämnd är, eller dertill att fara uppstått för begagnande af verk, byggnad eller anläggning, som i sagda § omförmäles, straffes med fängelse i högst sex månader eller böter.

Andra Kammarens Prot. 1881. N:o 15.

Om tillägg
till 19 kap.
Strafflagen.
(Forts)

Är någon, på sätt nu sagdt är, vållande till skada å fyr- eller känningsbåk eller annat sådant tecken, som i 10 § nämndt är; straffes med böter. För dylikt vållande till skada, hinder eller uppehåll, som i 15 eller 13 § omförmäles, eller till skada, som i 15 § sägs; vare bot högst tvåhundra Riksdaler.

Hvad i denna § om statens kanal- eller slussverk, annan sådan vattenbyggnad och jernvägs- eller telegrafinrättning är stadgad, må ock å dylikt, af enskilda personer, menigheter eller bolag inrättad anläggning tillämpas, om Konungen förordnat, att sådan anläggning skall lika skydd, som statens, njuta“.

Efter uppläsning af detta förslag, mot hvilket Herrar *Samzelius, And. Persson, Johannes Jonson, Smedberg* och *Ekenman* inom Utskottet reserverat sig, lemnades ordet, på begäran, till

Herr *Ekenman*, som yttrade: Då jag i denna fråga hyser en äsigt, som, afvikande från den Lag-Utskottets majoritet uttryckt, jemväl finnes innefattad i den vid föreliggande utlåtande fogade reservationen, anhåller jag att för Kammarerna få närmare angifva mina skäl härtill. I §§ 11, 12 och 13 af ifrågavarande kapitel uti Strafflagen finnas ansvarsbestämmelser stadgade för den, som *uppsåtligen* gör skada å statens kanal- eller jernvägsanläggningar m. m. eller å dertill hörande verk och inrättningar. 14 § stadgar, att samma skydd skall tillgodokomma likartade af *enskilda* personer eller bolag inrättade anläggningar, för så vidt *Konungen* derom förordnat. I 21 § af samma kapitel finnes vidare intagen bestämmelse derom, att den, som *oupp-såtligen* gör skada af den i paragrafen omförmälda beskaffenhet å *statens* tillhörigheter, skall derfor straffas på sätt sagda § närmare stadgar; men deremot saknas ansvarsbestämmelser för den, som *oupp-såtligen* gör skada å enskildes jernvägar, kanaler o. d. Den lucka, som sålunda i vår lagstiftning förefinnes, har af Justitieombudsmannen i hans embetsberättelse blifvit påpekad och han har jemväl afgifvit förslag till dess fyllande. Nu har emellertid Riksdagens Lag-Utskott framlagt ett annat förslag, något olika Justitieombudsmannens. Jag är af samma mening som Lag-Utskottet derom, att i lagstiftningen förefinnes en lucka, som bör på lämpligt sätt fyllas; men jag kan icke finna det af Lag-Utskottet föreslagna sättet varalämpligt. Detheter nemligen i grundlagen, att *Konung och Riksdag* stifta allmän lag; men har Lag-Utskottet i sitt föreliggande utlåtande föreslagit, att ifrågavarande lags gällande kraft skulle bestämmas i administrativ väg. Jag finner detta vara icke allenast oegentligt, utan jemväl onödigt och olämpligt och dertill föranledande ett mångskrifveri, som åtminstone icke Riksdagen för sin del synes mig böra befordra. Man har sagt — och jag känner nog till det påståendet — att det nya stadgandet står i full konsekvens med de redan förut i lagen befintliga; men jag vill härvid nämna, att det icke torde vara så alldeles helt med konsekvensen härutinnan. Ut i 15 och 21 §§ af meranämnda kapitel finnas ansvarsbestämmelser för den, som skadar fyrbåk eller märke af angifvet slag, utan åtskildnad om det är å statens eller enskildes verk och inrättningar, men der

har icke ansetts nödigt att på administrativ väg skulle åt lagen gifvas gällande kraft. Jag vill jemväl tillåta mig att i detta afseende anmärka, att det förslag, som Utskottet, utom tillägg i lagtexten, gör derom, att Riksdagen skulle i underdånig skrifvelse anhålla derom, att Kongl. Maj:t täcktes förklara genom särskild kungörelse, att den nya lagen skulle gälla för alla förut till allmän trafik upplåtna, af enskilda personer eller bolag anlagda, jernvägar och kanaler m. m., innebär något fullkomligt nytt; ty det afser ju, att Riksdagen vill göra sig till ombud för den enskilde, ett nytt förfarande, som jag för min del icke finner vara något, som bör accepteras. Jag ber tillika få erinra, att förhållandena numera äro väsentligen olika emot den tid, då Strafflagen med dess ännu gällande bestämmelser antogs. Nämda lag antogs nemligen af Rikets Ständer vid 1862—1863 års riksdag på grund af Kongl. Maj:ts i ämnet framlagda proposition. Kommunikationerna voro då väsentligen olika emot nu. Statens jernvägar utgjorde då en väglängd af $30 \frac{9}{10}$ mil, under det att enskilda jernvägar funnos till endast 19,2 mils längd. Det är väl då antagligt, att Rikets Ständer vid lagens antagande och Kongl. Maj:t vid dess sanktionerande ansågo de enskilda anläggningarna af ifrågavarande slag vara af jemförelsevis underordnad vigt emot förslaget i sin helhet och sjelfva principerna i den nya lagen, hvilka torde mera hafva absorberat intresset. Nu äro dock förhållandena helt annorlunda. Vårt kommunikationsväsen har vunnit den utveckling, att i slutet af förra året statens jernvägar utgjorde en sträcka af 182 mil, medan de enskilda jernvägarne uppgingo till icke mindre än 306,3 mil. Jag vill nu fråga, om det kan vara skäl att stifta en lag, som blifver så att säga en regel för de mindre delarne af kommunikationsväsendet och uppställer undantag för de större delarne deraf, eller om det är af mindre vigt att anskaffa en lag till skydd för gods- och personbefordringen på de enskilda jernvägarne än på statens. Man får icke glömma, att, om också de enskilda jernvägarne byggas af enskilda personer eller bolag och statens jernvägar bekostas af staten, de dock alla, till allmän trafik upplåtna, stå under statens myndighet och öfverinseende. Det synes mig därför, att staten bör hafva skyldighet att gifva dem lika skydd.

På grund af de skäl jag nu tagit mig friheten anföra, och som äfven i reservationen finnas uttalade, hade jag ämnat påyrka återremiss af detta betänkande. Men då jag nu fått veta, att Första Kammaren bifallit betänkandet och en återremiss sålunda icke kan medföra någon praktisk följd, anser jag det vara större skäl att förkasta lagen i det skick den nu föreligger, då man härigenom säkerligen endast för kort tid skulle undanskjuta antagandet af en fullt lämplig lag uti ifrågavarande hänseende.

Jag yrkar således afslag på Utskottets betänkande.

Herr *Smedberg* instämde med Herr *Ekenman*.

Herr And. Persson: Herr *Talman*! Då jag begärde ordet, visste jag icke att den föregående talaren före mig anhållit om detsamma.

Om tillägg
till 19 kap.
Strafflagen.
(Forts.)

Jag skall därför endast be att få tillkännagifva, att äfven jag hyser den uppfattningen, att, såsom ställningen nu är, då Första Kammaren redan bifallit Utskottets betänkande, denna Kammare bör afslå det. Genom att antaga detta lagförslag skulle ju, under förutsättning att Kongl. Maj:t sanktionerar detsamma, en af Konung och Riksdag gemensamt stiftad lag komma att tillämpas endast då Kongl. Maj:t derom särskildt förordnar. Detta är en princip i vår lagstiftning, som jag lika litet som den siste talaren kan vara med om. Och detta skäl är så viktigt, att det ensamt utgör tillräcklig anledning för mig att yrka afslag på Utskottets förslag.

Herr Thomasson: Jag kan verkligen icke rätt förstå de båda föregående talarnes uppfattning af denna fråga. De önska att våra enskilda jernvägar fortfarande skola vara utan något som helst skydd mot skada, då den är uppsätlig, under det att uppsätlig skadegörelse är belagd med samma straff i fråga om de enskilda jernvägarne som statens jernvägar, då Konungen förklarar att sådant skydd skall af dem åtnjutas. Förslaget innehåller sålunda icke något nytt i fråga om Konungens pröfningsrätt; ty derom finnes ju redan stadgad i 19 kap. 14 § Strafflagen. Kan det då vara skäl att blott af formella betänkligheter fortfarande lemna de enskilda jernvägarne utan skydd mot uppsätlig skadegörelse? Skadan kan ju vara lika stor för människor och egendom, då den är uppsätlig som då den är uppsätlig. För min del tillstyrker jag på det ifrigaste bifall till Utskottets förslag, hvilket, upphöjdt till lag, skulle tillfredsställande fylla den lucka i vår lagstiftning, som föranledt Justitieombudsmannens här ifrågasvarande framställning. Så mycket mera skäl torde det nu vara att antaga förslaget, som Första Kammaren redan bifallit detsamma. Jag förstår visserligen, att de båda föregående talarne önska denna fråga löst i öfverensstämmelse med de åsikter, som i reservationen uttalas; och Utskottet skulle gerna hafva framlagt förslag i denna syftning, om icke Utskottet derigenom ansett sig öfverskrida sin befogenhet. Utskottet skulle då hafva väckt ett alldeles nytt förslag, nemligen att taga bort Kongl. Maj:ts pröfningsrätt; och dertill ansåg sig Utskottet, såsom saknande motionsrätt, obefogadt.

Jag anhåller om bifall till Utskottets förslag.

Herr Ekenman: Den siste ärade talaren yttrade, att jag icke önskade skydd åt de enskilda jernvägarne. Härtill kan jag endast svara, att detta måste bero på en missuppfattning af mina ord. Min önskan är tvärtom, såsom jag ock sagt, att bereda lagens skydd lika åt de enskilda jernvägarne som åt statens, men att jag anser att detta mål icke nås på det sätt Utskottet föreslagit. Jag tror därför, att det är bättre att uppskjuta hela frågan än att antaga förslaget, sådant det nu föreligger. Om man sålunda erhåller en lag sådan jag åsyftat, tror jag man skall finna att detta måls vinnande väl varit värdt något uppskof.

Öfverläggningen förklarades slutad. Efter upptagande af de

yrkanden, som derunder blifvit framställda, gaf Herr Talmannen, enligt dem, propositioner dels på bifall till Utskottets hemställan och dels på afslag å samma hemställan; och fann Herr Talmannen den förra propositionen vara med öfvervägande ja besvarad. Som votering begärdes, skedde uppsättning, justering och anslag af följande voteringsproposition:

Den, som godkänner det af Lag-Utskottet under 1:sta punkten af dess Utlåtande N:o 5 framställda förslag till förordning, angående förändrad lydelse af 21 § i 19 kap. Strafflagen den 16 Februari 1864,

röstar Ja;

Den, det ej vill,

röstar Nej;

Vinner Nej, har Kammaren förkastat ifrågavarande af Lag-Utskottet framlagda förordningsförslag.

Omröstningen, i vanlig ordning verkställd, visade 70 ja mot 45 nej; varande alltså Utskottets hemställan af Kammaren bifallen.

Punkten 2:

Bifölles.

§ 9.

Föredrogs och bifölles, hvart efter annat, nedannämnda af Andra Kammarens Tredje Tillfälliga Utskott afgifna Utlåtanden:

N:o 1 (i samlingen N:o 6), i anledning af väckt motion om afskaffande af den, i 3 § af Kongl. kungörelsen om grunderna och sättet för markegångsprisens bestämmande den 11 Maj 1855, för markegångsdeputerade föreskrifna edgång; om hvilket beslut Medkammaren skulle, jemlikt 63 § 3 mom. Riksdagsordningen, genom utdrag af protokollet underrättas;

N:o 2 (i samlingen N:o 7), i anledning af väckt motion om ändring i Kongl. Jagtstadgan den 21 Oktober 1864 i fråga om jagt å rapphöns; samt

N:o 3 (i samlingen N:o 8), i anledning af väckt motion angående ändring i 12 § af Kongl. Jagtstadgan den 21 Oktober 1864 i fråga om jagt efter gräsand.

§ 10.

Föredrogs Andra Kammarens Andra Tillfälliga Utskotts Utlåtande N:o 3 (i samlingen N:o 9), angående nedsättning i gällande telegramtaxa i fråga om svarstelegram. *Om ändring i telegramtaxan.*

Om ändring
i telegram-
taxan.
(Forts.)

Herr J. G. Granlund hade i sin motion, N:o 126, föreslagit, "att Riksdagen måtte i underdånig skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, att i reglementet för telegrafverket måtte bestämmas, att afsändare, som önskar inländskt telegram besvaradt med 10 ord, inberäknade orden för adressen, eger erhålla sådant svar emot det att han vid det ursprungliga telegrammets inlemnande erlägger half afgift, räknad efter enkelt telegram."

Beträffande denna motion hade Utskottet hemställt, att samma motion icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Ordet begärdes af motionären,

Herr Granlund, som anförde: Herr Talman! Mine Herrar! Jag har icke begärt ordet för att framställa något yrkande emot det slut hvartill Utskottet kommit. Ty jag måste medgifva, att, om det nya förslag till telegramtariff, som från Telegrafstyrelsen till Kongl. Maj:t afgifvits, blir af Kongl. Maj:t fastställt, komma dylika korta telegram, som afses i min motion, att medgifvas. Men mycket korta måste de blifva, om de skola erhållas för 40 öre, ty då lärer väl telegrammet icke — utom en mycket kort adress och underskrift — få innehålla mer än *ett ord*, men innehåller det 10 ord, kostar det dubbelt hvad jag afsett. Men medan jag har ordet, vill jag taga mig friheten att yttra några ord om sjelfva detta Telegrafstyrelsens förslag till nytt reglemente för telegrafverket, af hvilket jag i Kongl. Finansdepartementet tagit del.

Jag och mången med mig hade hoppats, att man i det nya förslaget skulle finna åtskilliga lättnader och nedsättningar emot nu gällande telegrafreglemente. Men i stället finner man der en alldeles påtaglig förhöjning i telegrammens taxering. Afgiften skall nemligen efter Telegrafstyrelsens förslag hädanefter utgå efter s. k. ordtariff; de första tio orden i ett telegram skola betalas med tio öre för hvarje ord, äfven för adressen. Ett enkelt telegram t. ex. på tjuugu ord, som nu betalas med en krona 10 öre, kommer således att kosta 1 krona 50 öre. Det må väl vara godt, att Telegrafstyrelsen vill lära den korresponderande allmänheten att uttrycka sig kort, men man borde dock egt rätt att fordra, att någon höjning i telegramportot ej blifvit ifrågasatt, i synnerhet som Telegrafstyrelsen i sitt förslag äfven gjort allmänheten uppmärksam på nödvändigheten af tydliga adresser å telegrammen, enär telegrammen i annat fall icke skulle komma adressaten tillhanda. Och nödvändigheten att skriva tydliga adresser å så väl telegram som bref måste väl medgifvas. Jag skall anföra ett exempel. I Stockholm finnes en mängd, ja flera hundra personer som heta Andersson och Pettersson. Skall man nu kunna med säkerhet hoppas att den rätta med detta namn till hvilken man telegraferar skall kunna anträffas, nödgas man skriva en fullt tydlig adress t. ex.

Handlanden J. E. Andersson

Stockholm

Klara Norra Kyrkogata N:o 13.

Med underskriften har man redan härmed elfva ord. Endast adressen och underskriften skulle sålunda enligt det nya förslaget komma att kosta lika mycket, som nu betalas för 20 ord. Kan detta vara rätta sättet att befordra telegrafväsendets utveckling och föröka dess inkomster? Jag tviflar derpå. Nu har visserligen Telegrafstyrelsen såsom *en* lättnad i sitt förslag framhållit, att s. k. presstelegram eller telegram till tidningar skulle få fortskaffas mot half afgift, denna dock icke under en krona. Det är ej mer än i sin ordning att en dylik lindring kommer pressen till godo. Men man borde väl äfven kunna fordra att den lindring, som redan nu finnes för sjöfarten derutiinnan att ett sjöfartstelegram på tio ord får betalas med endast 50 öre, skulle hafva bibehållits. Men något sådant stadgande finnes der icke intaget. Jag hade tänkt att i det nya förslaget till reglemente Telegrafstyrelsen skulle tillerkänna den korresponderande allmänheten några fördelar i afseende på telegrammens vidare befordran och möjligheten af någon rättighet att emot mindre kostnad få ett telegram retourneradt till annan af adressaten förut uppgifven ort, men derom är icke nämnt, ehuru sådant otvifvelaktigt skulle på samma gång öka telegraferingen och derigenom telegrafverkets inkomster, utan der föreslås hufvudsakligen förhöjning i afgiften för de första 10 orden till dubbelt emot hvad nu är. En nedsättning i ordberäkningen måste således ske, om ej telegrafafgiften skall blifva betydligt högre. Det är dock icke allom gifvet att kunna uttala sig kort och korrekt. Nu är det visserligen sant, att till sådana större firmor, som hafva ett framstående rum inom affärsverlden, behöfvas icke mera än tvenne ord till adress å deras telegram, men sådant kan svårligen ega rum i afsende å familjetelegram och meddelanden mellan privatpersoner, hvilka meddelanden icke äro få. Då det nu i enlighet med rikets grundlagar ligger i Kongl. Maj:ts hand att afgöra frågan om ett nytt telegrafreglemente, utan att Riksdagen behöfver derutiinnan höras, så har jag, som i Finansdepartementet tagit del af Telegrafstyrelsens förslag, med anledning af min motion, här vågat framställa några anmärkningar, som jag för min del har mot detsamma; och jag tror att ganska många dela denna min uppfattning. Telegrafstyrelsen har sagt, att man kan antaga att telegrammen i medeltal innehålla 14 ord, och således skulle den nya taxan icke åstadkomma någon förhöjning. Deremot ber jag dock få erinra att ett 14 ords telegram skulle betalas med 1 krona 20 öre och alltså med 10 öre mera än nu betalas för 20 ord. Kan detta verkligen vara i samfärdselns intresse? Jag åtminstone tror det icke; och jag anser det äfven omöjligt, att telegrafverkets inkomster på detta sätt kunna ökas. Jag har förgäfvos spårat efter anledningen, hvarför man vill inskränka ordantalet och ändå låta ett telegram kosta lika mycket som förut med långt flera ord. Jag trodde först att man möjligen afsåg att minska ansträngningen hos tjänstemännen, som skola expediera de långa telegrammen; och jag har därför förfrågat mig i denna sak hos dem, men de hafva sagt att det betyder nästan ingenting, om telegrammet är några ord mer eller mindre. Jag tänkte då att telegrammens längd möjligen kunde inverka menligt i tekniskt hänseende, men så lär icke heller vara fallet. Jag

*Om ändring
i telegram-
taxan.*
(Forts.)

*Om ändring
i telegram-
taxan.
(Forts.)*

har således icke kunnat finna något skäl, hvarföre det hädanefter skall blifva ett slags tryck på denna korrespondens. Motsatsen skulle vara i telegrafverkets eget intresse, i synnerhet som det i landsorten finnes vid åtskilliga stationer en hel del tjänstemän, som nu torde hafva ganska litet att göra, men hvilka genom en nedsättning i telegramtaxeringen skulle få sina göromål något ökade till telegrafverkets fördel genom ett flertal af telegram.

Jag har för min del intet yrkande att i afseende å motionen framställa, men då Utskottet har använt Telegrafstyrelsens nya förslag såsom motivering för afslag å min motion, har jag tagit närmare del af detta förslag och har velat för Kammaren framlägga de anmärkningar, hvartill detsamma synt mig gifva anledning.

Herr Berg: Jag har icke begärt ordet för att i någon mån inlåta mig på ett försvar för det af Telegrafstyrelsen uppgjorda förslag till ny taxa för telegramvexlingen; ty detta är en fråga, som helt naturligt icke nu kan blifva föremål för pröfning. Men då motionären icke har framställt något yrkande med anledning af Utskottets föreliggande hemställan, vill jag för min del endast yrka bifall till hvad Utskottet här har hemställt.

Vidare yttrades ej. Kammaren biföll Utskottets hemställan.

§ 11.

*Om justering
af mälkärl å
1,5 hektoliter.*

Förekom till afgörande Andra Kammarens Tredje Tillfälliga Utskotts Utlåtande N:o 4 (i samlingen N:o 10), i anledning af väckt motion om tillägg till 13 § i Kongl. Förordningen den 22 November 1878 om mått och vikt.

I Herr *P. Larssons* motion, N:o 121, var föreslaget, att Riksdagen ville för sin del besluta det tillägg i berörda §, att mälkärl för torra varor, rymmande 1,5 hektoliter, må justeras, då de äro förfärdigade i likhet med hvad som för mälkärl af 2 och 1 hektoliter är föreskrifvet.

Utskottet hade hemställt,
att Herr *P. Larssons* motion icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

I anledning af denna hemställan yttrade

Herr *Ekdahl*: Herr *Talman*! Den väckta motionen anser jag välbetänkt och förtjent af en bättre behandling än hvad Utskottet lemnat densamma. Utskottet synes nemligen alls icke hafva egnat ärendet den ringaste utredning, utan förmodligen ansett det vara af så obetydlig vikt att det derpå ej velat spilla någon tid eller möda.

Jag deremot är af den åsigt, att det är af största behof för den allmänna rörelsen att erhålla ett sådant mälkärl som här föreslagits. Vi känna alla, att, ehuru det nuvarande systemet med kubikfot som

enhet existerat i omkring 20 år, allmänheten ännu ej hunnit sätta sig in deri, och min öfvertygelse är att större delen af den nuvarande fullvuxna befolkningen aldrig skall sätta sig in i det nya, eller metersystemet, som betydligt skiljer sig från det nuvarande och förutvarande. — Om således vi finge ett målkärl som rymde $1\frac{1}{2}$ hektoliter, motsvarande omkring 57 kannor, och hvilket endast skilde sig från den gamla tunnan med omkring en kanna, så skulle det vara af väsentligt gagn, dels på grund af de skäl motionären andragit, dels ock skulle det underlätta för menige man att sätta sig in i det nya systemet.

Det kan sägas, att man i stället kan använda två målkärl, ett å en och ett å en half hektoliter, och det kan äfven gå för sig vid mätning af mindre qvantiteter, men lämpar sig deremot icke för större poster, såsom hela fartygslaster, enär därför skulle fordras för lång tid, och då fartygen hafva knappt tilltagna lossnings- och lastningstider, skulle varuegarne nödgas utgifva ganska dryga liggedagspenningar, hvarjemte arbetaren, som besörjer lossningen, hvilken vanligen sker efter ackord, icke skulle erhålla samma förtjenst som nu, hvadan han väl komme att fordra högre betalning, som likasom liggedagspenningarna komme att fördyra varan, hvilket allt den konsumerande allmänheten slutligen finge betala.

Det kan äfven invändas, att det föreslagna målkärllet icke lämpar sig för systemet, men jag vill deremot erinra, att vi för närvarande hafva lakegodskärl som rymma 1 $\frac{1}{2}$ och 2,4 kubikfot, och borde det väl då äfven låta sig göra att anordna ett målkärl för torra varor som rymmer 1,5 hektoliter.

Då staten härigenom icke skulle drabbas af den ringaste kostnad, utan hvar och en som det önskade finge anskaffa sig det förordade målkärllet, hvars praktiska nytta jag förmodar Kammarens fleste ledamöter skola inse, vågar jag hemställa om bifall till motionärens förslag och afslag å Utskottets utlåtande.

Friherre Leijonhufvud: Jag delar visserligen den ärade talarrens mening derom, att den nuvarande generationen antagligen ej kommer att lära sig tillämpningen af det nya systemet, och jag uttalade mig i den rigtningen redan då frågan om metersystemets införande förevar i Kammararen, men jag anser deremot olämpligt att af denna anledning införa ett mellanmål, som icke ingår i det nya systemet. Jag befarar att missbruk derigenom lätt skulle kunna uppstå, ty det af motionären föreslagna måttet skulle komma att gå och gälla som vår gamla tunna, utan att fullt motsvara densamma. Då vi nu antagit metersystemet, göra vi ock klokast uti att äfven antaga de mått och benämningar på mått, hvilka tillhöra systemet, så att de nya måtten icke mera än nödigt sammanfalla med de gamla.

Jag anhåller om bifall till Utskottets hemställan.

Herr Helander: Innan den nya stadgan om mått och vikt efter metersystemet autogs, lemnades ett stort antal myndigheter, korporationer och enskilde tillfälle att yttra sig öfver uppgjordt förslag till

Om justering
af mälkärl ä
1,5 hektoliter.

(Forts.)

författningar i detta ämne. Från några hamnstäder gjordes då samma erinran som den, hvarmed motionären nu framkommit, eller att bekvämligheten fordrade att man antog ett mått om $1\frac{1}{2}$ hektoliter, såsom närmast motsvarande den strukna spanmålstunnan, och tillika utgörande lagom mansbörd. Den saken blef sedermera af flera vederbörande noga pröfvad, med det resultat att dylikt mått allmänt, uppå angifna skäl, afstyrktes. Allt synes mig alltså tala emot motionärens förslag. Då talet $1\frac{1}{2}$ icke inpassar i systemet, vore det väl onekligen besynnerligt, om man det oaktadt skulle antaga ett mälkärl af denna rymd: $1\frac{1}{2}$ hektoliter, helst man får samma kvantitet med användande af två mälkärl, hörande till systemet, nemligen 1 hektoliter och 50 liter. Hvad särskildt spanmål angår, är det redan vanligt och torde blifva det än mera, att man begagnar vigt i stället för rymdmått, hvarigenom man gör sig oberoende af det senare. Det förhåller sig verkligen ej på sätt den förste talaren antog, att man nu har mälkärl på 4,8 etc. kubikfot, ty sådana, eller rättare sagdt, tunnor af motsvarande kannetal, äro helt och hållet afskaffade från och med 1863 års ingång. För öfrigt anser jag att det skulle leda till stor oreda, om ifrågasatta måttet finge begagnas, ty då detta, såsom motsvarande omkring $57\frac{1}{4}$ kannor, således är ganska nära lika med strukna spanmålstunnans innehåll, blefve sannolika följderna, att samma mått allt framgent blefve benämndt *tunna*, hvarigenom icke blott en för systemet främmande benämning blefve införd, utan förvecklingar kunde motses, då man sålunda gaf samma benämning åt ett mått, om hvars storlek, enligt äldre system, man hade en annan föreställning. Jag tillåter mig i det hänseendet erinna om en händelse under förra århundradet; jag tror det var på 1760-talet. Sedan man nyss förut till spanmålstunnans stadgade innehåll af 54 kannor lagt två ytterligare, så att denna tunna dåmera innehöll 56 kannor, justerades fjerdedels tunnor, hvardera således innehållande 14 kannor, hvilka här i stockholmstrakten benämndes skäppor. Samtidigt hade man i Småland, och jag tror förhållandet var detsamma äfven på några andra orter, skäppor af hvilka spanmålstunnan, räknad till 54 kannor, hade 6 stycken. Dessa skäppor innehöllo således hvardera blott 9 kannor. När presterna i Småland kommo under fund med att man här i trakten hade skäppor, som voro mer än en half gång större än de småländska, ålade de allmogen att till sig leverera spanmål, räknad efter de stora skäpporna, hvarigenom deras inkomster, för så vidt de berodde af spanmål, ökades något öfver 50 procent. Missnöjet häröfver blef, ej underligt, hos allmogen ganska stort, och saken behandlades slutligen äfven af Rikets Ständer. Jag erinrar särskildt nu för tillfället ordalagen af Ständernas beslut, ej heller särskildt adeln; men detta stånd och, som jag tror, äfven öfriga stånden kommo snart under fund med att allmogens besvär voro i alla afseenden berättigade; men Ridderskapet och adeln tyckte likväl att det icke kunde skada, om presterskapet lemnades rätt att öka sina inkomster genom att begagna de stora skäpporna, dock tillades, såsom uttryckligt vilkor härför, att äfven alla andra tjenstemän, som hade löningsspanmål

skulle få göra sammaledes; — detta allt orsakadt af den lika benämningen på två olika mått.

Jag instämmer med Utskottet deri att motionen bör afslås.

Öfverläggningen var slutad. Sedan propositioner gifvits enligt de gjorda yrkandena, biföll Kammarén Utskottets hemst

§ 12.

Föredrogs och bifölls Andra Kammaréns Tredje Tillfälliga Utskotts Utlåtande N:o 5 (i samlingen N:o 11), i anledning af väckt motion om ändring i Kongl. Jagtstadgan den 21 Oktober 1864 i fråga om jagt efter elg.

Kammaréns ledamöter åtskildes kl. $\frac{3}{4}$ 3 e. m.

In fidem

H. A. Kolmodin.
